

*Om berättelser i folkhögskolan och att arbeta med systematisk dokumentation
av folkhögskolans demokratiska och omätbara bildningsprocesser*

Läraryrket Folkhögskolas forskningsstipendium för praktisk forskning 2022
Anette Lydén

INNEHÅLL

INLEDNING	3
SAMMANFATTNING – ABSTRACT – ABSTRACTO	5
METODER	8
BEGREPP OCH DEFINITIONER	10
TIDEN VI LEVER I – FOLKHÖGSKOLANS UTSATTHET	11
- instrumentalism – folkbildning i det mätbaras tid	12
- ekonomi	15
- nya och mer heterogena deltagare – nya behov och utmaningar	18
- mediebevakning	19
- särarten hotad	20
BERÄTTELSESNAS VAD, VARFÖR, NÄR OCH HUR?	23
HUVUDSAKEN: INTERVJUSAMTALEN – RESULTAT & SUMMERINGAR	28
- summering I	36
- summering II	41
NYA FRÅGOR OCH NÅGRA IDÉER	42
LITTERATUR OCH KÄLLOR	45
BILAGOR	
1. Intervjufrågor (2022)	48
2. Inbjudan till sommarkursvecka (2022)	51
3. "Allt kan inte mätas" – Sommar, en folkhögskolepodd (2022) och Mohammed från Somalia	52
4. Exempel: Samhällsekonomisk effektutvärdering, prognos Rörelsefolkhögskolornas Intresseorganisation (RIO) Göteborg (2020)	53
5. Folkhögskollärarnas utbildning. Folkbildningsrådet. Årsredovisning och verksamhetsberättelse 2021.	54
6. Trygga rum – Allmän kurs, Sigtuna folkhögskola 2021–22	55
7. Ansökan	56

Framsideskonst: "I rörelse". Monica Nilssen. *Copyright.*

Illustrationer: Ulla-Maija Uotila. *Copyright.*

Om berättelser i folkhögskolan och att arbeta med systematisk dokumentation av folkhögskolans demokratiska och omätbara bildningsprocesser.

INLEDNING

Vi lever i en individualistisk och spektakulär tid. Idrottsstjärnor, musikstjärnor, de som kallas influencers bland andra, tar det stora mediala utrymmet. Sällan hyllas vardagens hjältar.

Vi många – de flesta – som arbetar eller studerar. Eller försöker överleva trots sjukdom och fattigdom.

Vi lever också i en mätbarhetens tid – det instrumentella. Där mänskliga och ”mjuka värden” offras på industrins effektiva mätbarhetsaltare.

Vår tid är en svår tid med ett överhängande klimathot och många pågående krig och rentutav hotbilder i omvärlden som kan tolkas som förstadiet till det nya kalla kriget, om inte ett tredje världskrig. Det är inte en trygg och rolig tid att leva i. Därför behövs gedigna humanistiska och demokratiska motbilder, verksamheter och aktörer/aktivister.

I folkhögskolan är vår dagliga praktik en profession, men också ett medvetet pedagogiskt val och en motståndsrörelse. Vi (verksamma i folkhögskolan) vill bidra till en mer jämlik, demokratisk, fredlig och hållbar värld. Vi vill göra det tillsammans i en demokratisk, fredlig och humanistisk miljö. Vi lyfter varandra. Vi lär av vetenskap och beprövad erfarenhet.

Vi hyllar och gör kultur. Vi lär av varandra. Med Gösta Vestlunds ord: vi är varandra.

Och vi går i varandras fotspår. Vi är folkhögskolan.

Centralt i folkhögskolans verksamhet är berättelserna. Vi delar våra livserfarenheter och kunskaper. Det är svårt att tänka sig två människor eller fler där inga berättelser finns. Men också i den enskilda människan finns och skapas berättelser. Efter mina dryga 33 år som pedagog i folkhögskola, främst på Allmän kurs, och många fler års folkbildningsarbete i fackliga och ideella organisationer, i studieförbund och som sjukvårdsbiträde på avdelning för äldre, har jag haft privilegiet att få ta del av många människors berättelser. Dessa berättelser lever vidare hos mig. Jag delar dem gärna eftersom jag tror på kraften i våra berättelser.

”Vår art har haft en oslagbar fördel framför andra apor. Alla djur kan kommunicera. Men vi kan prata, skapa kunskap hos den andre om sådant hon inte känner till. När man på det sättet kopplar ihop människors hjärnor får man ett fantastiskt verktyg för problemlösning. Dessa samtal när man byter idéer kan vi nu, i skriftlig eller elektronisk form, föra med miljarder andra. Det är bara dessa samlingar runt en global lägereld som kan rädda oss” skriver journalisten och författaren Lasse Berg.¹

Folkhögskolan och dess särart är utsatt för olika hot idag. Icke-demokratiska aktörer hotar den demokrati såsom vi känner den och det som är baserat på vetenskap och beprövad erfarenhet. Bildning och kultur där vi människor – och planeten med alla dess livsformer - står i centrum, tycks hotfullt för vissa. För en stor allmänhet och många beslutsfattare är folkhögskolan okänd.

¹”Vi börjar om igen och samlas runt den globala lägerelden”. Lasse Berg. Dagens Nyheter, 2020.

Här blir folkhögskolornas berättelser om bildningsresor, om mjuka icke-instrumentella värden, om personlig utveckling, ny livskraft och nya framtidsvägar så väldigt viktiga. Kan vi dokumentera våra berättelser på ett systematiskt vis för att lära och utvecklas? Kan vi samla våra berättelser och sprida dem till fler?

För oss i folkhögskola är våra berättelser och våra berättare en grundbult i verksamheten av en mängd olika skäl. I min ansökan (bilaga 7) om forskningsstipendium från mitt fackförbund Lärarförbundet Folkhögskolan, ”med syfte att göra en praktknära forskning/verksamhetsutveckling och kunskapsinhämtning möjlig”, hade jag några frågeställningar jag velat undersöka i detta projekt, bland annat:

- hur kan vi systematiskt och med den tidsnöd många folkhögskollärare arbetar i, samla och sprida folkhögskolans väsentliga narrativ om våra demokratiska bildningsprocesser?
- vad **gör** folkhögskolepedagogen när kursdeltagare upplever stor ”nöjdhet” och ”meningsfullhet”?
- vad **gör** folkhögskolepedagogen idag och i en nära imorgon när vi ”värnar, stärker och utvecklar demokratin” i praktiken?

Mitt syfte har varit att undersöka ”hur folkhögskolestuderande och folkhögskolepedagoger idag uppfattar och beskriver folkhögskolans praktik i sina rum/på folkhögskolan, och att (om möjligt) utarbeta en möjlig undersökande metod (eller flera) för systematiska folkhögskolenarrativ”.

Under en resas gång förändras resvägen allt som oftast. Jag medger villigt att mina ursprungliga frågeställningar och mitt syfte var ”spretigt”. Dock hör de olika delarna ihop. En medveten hållning som folkhögskolepedagog är att se vår verklighet, vårt då, nu och framtid som en helhet. Det holistiska perspektivet. Vidare ”snubblar” en ibland över nya intressanta upptäckter i sitt undersökande arbete. Så även här. Huruvida mina slutresultat är av intresse och lärorika för andra, får just andra ta ställning till.

Tack till alla som hjälpt mig att få chansen att beskriva en unik och ovärderlig verksamhet i Sverige. Folkhögskolan.

Tack till min älskade familj – Dragomiro, Frida, Erik - som alltid ger kreativa och kloka synpunkter, och alltid med kärlek!

SAMMANFATTNING

Tack vare ett forskningsstipendium för **praktiknära forskning** från Lärarförbundet Folkhögskola – numera Sveriges Lärare Folkhögskola - har jag under 2022 kunnat undersöka hur några deltagare, pedagoger samt rektor beskriver sin vardag och praktik på en folkhögskola. Folkhögskolan är en unik alternativ, semisjälvständig (ut)bildningsform för vuxna. Den särart med en ”folkhögskoleanda” och en ”folkhögskolemässighet” som beskrivits av många, återfinns i de intervjuer jag genomfört. Folkhögskolan är jämlikhetsskapande. Medvetet demokratiska, inkluderande och bejakande metoder samt antirasistiska arbetsätt och val av stoff, hör till det unika. De relativt små grupperna gör att varje individs behov och erfarenheter erkänns och ”används”. Pedagogerna engagemang är stort. Det aktiva deltagandet, deltagarinflytandet, samtalen och delandet av erfarenheter/berättelser är folkhögskola. Folkhögskolans behörighetsgivande Allmänna kurs har varit centrala kursplaner eller betyg. Istället utfärdas behörigheter som *motsvarar* gymnasieskolans/Komvux kursplaner. Här finns också ett unikt system med studieomdömen som kan användas för att söka sig vidare till högre studier, och/eller hitta ett lönearbete. Men folkhögskola är så mycket mer än det som kan mätas. Bildningsprocesserna upplevs som meningsfulla för ett lärande, socialisation och utveckling av individernas kompetenser och ”vara”.

Denna studie baseras främst på ett antal intervjuer med deltagare, pedagoger samt rektor på Sigtuna folkhögskola, samt mina egna över 33 års erfarenheter. Litteratur, föredrag, artiklar, Utbildningsradion med flera har använts för att kontextualisera studien, som bekräftar att folkhögskolan bibehåller sin vitalitet och samtidsrelevans samt uppfyller statens mål med folkbildningen.

Samtidigt är folkhögskolan hotad. Vår tids förhärskande ideologi och dess instrumentalism, där allt ska mätas även det icke mätbara, är inte en gynnsam miljö för en demokratisk institution som folkhögskolan. **Allt kan inte mätas.**

Folkhögskolornas ekonomiska utsatthet och underfinansiering sedan decennier är ett existentiellt hot mot allt som är unikt med folkhögskolan. Som vi vet är det idag ”postmodernt” att använda sig av matematiska och statistiska metoder i ekonomisk analys, vilket skapar ett nytt monster som sätter klorna i allt levandes tarmar. Denna nya tillämpningsform på den ekonomiska analysen kallas ekonometri. Den uppstod först i akademiska miljöer och kom sedan att användas rutinmässigt och dagligdags. Följaktligen finns det riksdagspartier som ifrågasätter hela folkhögskolans existens. Efter regeringsskiftet hösten 2022 har folkhögskolornas finansiering urholkats ytterligare.

Nya och mer heterogena deltagare innebär nya behov och utmaningar.

Mediebevakningen av folkhögskolorna är låg, främst på rikspanet.

Folkhögskolans vara eller icke vara bör vila på deltagarnas och pedagogernas egna erfarenheter och bildningsberättelser. Inte på de som berättas ovanifrån – eller som inte berättas alls. Berättelser som dokumenteras systematiskt kan både synliggöra våra ideal, praktiker och metodernas kvalitet. De kan synliggöra tyst kunskap, ge underlag till kvalitetsutveckling och kollegialt lärande. Livstrauman kan bearbetas och språkutveckling ske. Bildningsberättelsen kan synliggöra meningsfullheten i en människas utveckling och liv. De kan ge stöd för minnet och bidra till en kontinuitet mellan generationer folkhögskolepedagoger och därmed professionens historia och utveckling. Berättelserna kunde också användas för ökad spridning bland folkhögskolors styrelser, folkligt valda politiker, byråkrater samt media. Men i detta forskningsprojekt visar det sig, trots stor samstämmighet bland de intervjuade om att en systematisk dokumentation av bildningsberättelser är av stort värde, så görs detta **inte** idag. Det största hindret är tidsbrist – eller med andra ord, en brist på politisk vilja.

Centrala frågeställningar i detta projekt har varit: *Hur uppfattar och beskriver folkhögskolestuderande och folkhögskolepedagoger idag folkhögskolans praktik i sina rum/på folkhögskolan? Vad **gör** folkhögskolepedagogen när kursdeltagare upplever stor ”nöjdhet” och ”meningsfullhet”? Vad **gör** folkhögskolepedagogen idag och i en nära imorgon när vi ”värnar, stärker och utvecklar demokratin” i praktiken? Hur kan vi systematiskt och med den tidsnöd många folkhögskollärare arbetar i, samla och sprida folkhögskolans väsentliga narrativ om våra demokratiska bildningsprocesser? Finns det en möjlig undersökande metod (eller flera) för systematiska folkhögskolenarrativ?*

Min slutsats blir att det **inte** är möjligt att presentera en sådan metod (eller flera). Åtminstone inte i denna studie. Däremot har det under projektets gång fötts flera nya idéer som kunde bidra på ett positivt sätt till ett sådant projekt i folkhögskolan.

ABSTRACT IN ENGLISH

Thanks to a grant for a "field study" from the syndicate of Teachers at *Folkhögskola*, I have been able to investigate how a few participants, pedagogues and a principal of a *folke high school* (fhsk) describe their everyday experiences at one *folke high school*, during 2022. The fhsk is a unique alternative, semi-independent non formal/formal educational system for adults. The uniqueness includes a "folk high school spirit" and "being" which has been described by many, and is to be recognised in these interviews. The fhsk is equality-creating. Consciously democratic, inclusive, and affirmative methods as well as anti-racist methods and choice of matter, are traits of the uniqueness. The relatively small size of participant groups benefits the possibility of every individual's possibility to be recognised, fulfil their needs, and "to be of use" as to their narratives.

The engagement of the pedagogues is great. Active participation, participants' influence, the conversations, and the sharing of experiences/life stories *is* folkhögskola. The General course of the fhsk does neither have a national central curriculum nor traditional grading. Instead, competencies in subjects can be issued *equivalent* to that of the secondary upper school or the state-ruled adult education. There is also a unique system of a learning prognosis report (studieomdöme) which can be used for applying to further studies or finding work. But fhsk is so much more than what can be measured. The processes as to learning, socializing, and developing the individual's competencies and "being", are perceived as deeply meaningful.

This study is mainly based upon several interviews of participants, pedagogues, and a principal of Sigtuna folkhögskola, furthermore my own over 33 years of experiences. Literature, lectures, articles, and the public service "Utbildningsradion", and others, have been used to contextualise the study, confirming that the fhsk continues its vitality and relevance in our time, and fulfils the state goals of *folkbildning*.

At the same time, the fhsk is threatened. Current dominant ideology of our time, and its instrumentalism, where everything and everyone is to be measured even when not possible, does not present a prosperous environment for a democratic institution as the fhsk. **Everything cannot be measured.**

The folk high schools' economic vulnerability and deficit in financing during decades, is an existential threat to everything that is unique with the fhsk. As we know it is "postmodern" today using mathematics and statistics in analyses of the economy, which creates a new monster putting its claws into the intestines of everything alive. This new usage of economic analysis is called econometrics. It first occurred in academic environments, and then became an everyday routine. Consequently, there are political parties in the parliament questioning the very existence of the fhsk. After the change of government in the autumn of 2022, the funding of fhsk has decreased further.

New and more heterogenic participants mean new needs and challenges.

Also, the media covering of fhsk is low, mainly at a national level.

The "to be or not to be" of the fhsk ought to be built upon the participants' and the pedagogues' own narratives. Not on the narratives from "above" – or the plain silence. Our narratives can be documented systematically to bring to light our ideals, our practice, and the quality of our methods.

They can show silent knowledge, contribute to development of quality, and peer learning. Life traumas can be processed, and lingual development take place. The narratives of formation in the fhsk can bring to light the meaningfulness in a human's development and life. They can support our memory and contribute to a continuity between generations of fhsk pedagogues, thus the history of this profession and development. The narratives can also be used to increase knowledge among fhsk boards, politicians, officials, as well as media.

However, this research project shows that, despite great conformity among the interviewees on the importance of a systematic documentation of the formative narratives, this is **not** being done today. The main hindrance is the lack of time, or in other words, the lack of political ambition.

Central questions in this project have also been: *How do participants and fhsk pedagogues today understand and describe the practice of the fhsk? What does the pedagogue do when the participant experiences content? What does the pedagogue do today and in a near future when we "protect, strengthen, and develop democracy in practice? How can we systematically, and with the lack of time we experience, gather, and spread essential narratives of our democratic formative processes? Is there a possible investigating method (or several) to do this?*

My conclusion is that it is **not** possible to present such a method (or several), at least not in this study.

However, throughout the study, several new ideas have been born that could contribute in a positive way to such a project in the fhsk.

ABSTRACTO EN ESPAÑOL

Gracias por esta beca para hacer investigación de campo, que me ha concedido el Sindicato the Pedagog@s en *Folkhögskola*, me ha dado la posibilidad de investigar como algun@s participantes, pedagogog@s y una rectora, describen su día y práctica en una folkhögskola (fhsk) durante 2022. La *folkhögskola* es una forma única y (semi) independiente de educación popular y formal para adult@s. Es una forma de educación auténticamente alternativa así como la describen muchísimos de l@s entrevistad@s. Esto también lo he observado en las entrevistas que he hecho. La fhsk promueve igualdad. Trabaja con métodos conscientemente democráticos, incluyentes y afirmativos, y creando permanentemente métodos antiracistas así como también en la selección de materias a estudiar y otros aspectos de la vida diaria. Los grupos de estudiantes son relativamente pequeños y eso contribuye a que las necesidades y experiencias de cada individuo sean visibles, reconocidas y utilizadas. Característico del funcionamiento de l@s trabajadores de la fhsk es su fuerte sentido del compromiso. La participación activa, la influencia de l@s participantes, las historias que comparten igual como las experiencias y narrativas “SON” la *folkhögskola*. Nuestras instituciones tienen la atribución de emitir las diferentes aprobaciones de los ramos. El curso General no tiene un currículum nacional fijo y tampoco emite notas convencionales. En vez de eso nosotros podemos emitir competencias en ramos equivalentes a los de la educación secundaria o de la educación secundaria estatal para adultos. En la fhsk también hay un sistema de evaluación que puede ser usado para aplicarlo a estudios en la universidad y facilitar encontrar trabajo (studieomdöme). Pero la fhsk da mucho más de lo que se puede medir. Son las formas y las estructuras propias de las fhsk antes mencionadas las que dan sentido a los procesos de aprendizaje, socialización y de desarrollo de las capacidades individuales.

Este proyecto está basado en entrevistas con participantes, pedagog@s y la rectora de Sigtuna folkhögskola, más mis propias experiencias y reflexiones de más de 33 años en fhsk. Literatura, lecturas, artículos, el programa de Utbildningsradion y otros, me han dado una contextualización adicional confirmando que la fhsk sigue con su vitalidad e importancia el pulso de nuestro tiempo, y además cumpliendo los objetivos del estado. Al mismo tiempo, la fhsk está amenazada. La ideología predominante de nuestro tiempo, y su instrumentalismo, nos obliga a medirlo todo, incluso aquello que no es medible, no constituye el ambiente precisamente más favorable para una institución democrática como la nuestra. **No se puede medirlo todo.** La situación económica de la fhsk y el dato de que la fhsk no recibe los medios financieros suficientes desde hace décadas es una tremenda amenaza existencial a todo lo que es único de la fhsk. Como bien sabemos hoy día es “postmoderno” aplicar las ciencias matemáticas y estadísticas a los análisis de la economía, creando con ello un nuevo monstruo que recorre el país entero desgarrando las entrañas de todo lo que vive. Esta nueva forma de aplicar la economía se llama econometría. Se originó primero en los ambientes académicos y pasó a luego a ser de aplicación rutinaria y común por parte de la burocracia y por extensión de la clase política. Consecuentemente también hay partidos políticos en el parlamento que están cuestionando la existencia misma de la fhsk. Después del cambio de gobierno en el otoño de 2022, el financiamiento estatal de la fhsk ha disminuido aún más.

Nuevos y más heterogéneos participantes en la fhsk significan nuevas necesidades y desafíos.

También es un dato que los medios de difusión nacionales no cubren lo suficiente los temas propios de la fhsk..

El ser o no ser de la fhsk debe depender de las narrativas de sus participantes y de pedagog@s. No de las que provienen de arriba. Podemos documentar nuestras narrativas en una forma sistemática, y deben mostrarnos nuestra vida y desarrollo, nuestro@s ideales, lo que estamos haciendo y la calidad de nuestros métodos. Pueden mostrarnos también el conocimiento y la sabiduría silenciosa, además darnos ayuda para desarrollar la calidad y aprendizaje entre colegas. Las narrativas pueden ayudar a procesar los traumas en la vida y desarrollar nuestro lenguaje. Las narrativas del proceso mismo de la educación pueden mostrarnos el significado de nuestra vida y su desarrollo. Pueden apoyar nuestra memoria y contribuir a la continuación entre generaciones de pedagog@s en la fhsk, y así la historia de la profesión y su desarrollo. Las narrativas también pueden ser útiles para contar la historia de la fhsk a sus juntas directivas, a los políticos, a l@s funcionari@s, y a los medios.

Pero en este proyecto – aunque hay una conformidad entre l@s entrevistad@s que una documentación sistemática de las narrativas sería de gran valor – eso **no** pasa hoy. El obstáculo más grande es la falta de tiempo – o en otras palabras, falta de voluntad política.

*“Como se ve y como se describe l@s participantes y l@s pedagog@s hoy día su práctica en la fhsk? Qué **hace** el/la pedagog@ cuando el participante está content@ y experiencia sentido? Qué **hace** el/la pedagog@ hoy y en un futuro cercano para “proteger, reforzar y desarrollar la democracia?” “Como podemos en una manera sistemática y con el poco tiempo que tenemos, recoger y propagar las narrativas importantes de la formación y desarrollo en la fhsk? Hay un método posible (o varios)?* Son las cuestiones centrales planteadas en este trabajo. Hay un método o varios para hacer este trabajo? **Mi**

conclusión es que no es posible presentar un método (o varios) para hacer una documentación sistemática y consistente de las narrativas. Sin embargo, durante este trayecto se han recogido y nacido varias ideas que si pueden contribuir a un desarrollo positivo a un proyecto así.

METODER

Nedtecknade intervjuer och samtal med deltagare, pedagoger samt rektor i folkhögskolan.
Litteratur och artiklar, tv-program, föredrag, filosofisk teater.
Intervju med journalist och tv-producent.
Föredrag: Jonna Bornemark, Ruhi Tyson.
Utbildningsradions samtiden: lära med berättande.

I intervjusamtalen, och kanske innan och efter, finns väsentlig tid och fokus för egen och gemensam reflektion. Här finns en fin poäng i ”praktiknära forskning” där såväl kollegor, ledning som studerande involveras i sin-a egen bildningsresa-or och reflektioner och dokumentation av desamma.

Intervjusamtalen har skett under perioden maj-november 2022. Samtliga utom två i det fysiska rummet. Intervjusamtalen har varit interaktiva (samtalsinriktade) och svar följts upp med följdfrågor men även samtal. Samtliga intervjuade är eller har varit anställda eller studerande på Sigtuna folkhögskola, förutom intervjuad journalist.
De intervjuade har fått ta del av ”frågemallen” (bilaga 1) innan samtalen. Intervjupersonerna har läst och godkänt utskrift av intervjusamtalet. Anonymitet har garanterats - inte helt enkelt då alla är verksamma på samma folkhögskola. Samtliga intervjusamtal finns bevarade som inspelningar och nedteckningar (ej redovisade i sin helhet här av utrymmesskäl).
I denna rapport har citat kopplats ihop med en (yrkes)titel och en siffra.

Pedagogerna har arbetat på folkhögskola i allt från 1–24 år, majoriteten i fler än 10 år. De arbetar på olika utbildningar: Allmän kurs, kulturutbildning samt fritidsledarutbildning. Deltagarna har studerat på Studiemotiverande folkhögskolekurs (SMF) och Allmän kurs samt Konstutbildning. Rektor hade vid intervjutillfället arbetat på folkhögskolan i 2,5 år och dessförinnan i ledningsfunktion i gymnasieskolan och som pedagog i dryga 30 år.

Urvalet av intervjupersoner: rektor finns bara en. Hela Allmänna kursens lärarlag förde ett intervjusamtal kollektivt som en del av en fortbildnings- och forskningsdag. Då lärarlagen för kulturutbildningarna och fritidsledarutbildningen är små, bad jag att få intervjua en i respektive arbetslag men lång erfarenhet på folkhögskola. Bland de studerande kunde jag självklart ha valt fler och från fler utbildningar. Men samtidigt tycker jag att dessa två, i kombination med ett antal röster från Allmänna kursens läsårsutvärdering 2021–22, kunde räcka.
Genusfördelning bland intervjupersonerna: sju kvinnor, två män och en hen. Detta främst då antalet kvinnliga pedagoger på folkhögskolan dominerar.

Självklart finns det andra röster på en folkhögskola. Deltagare, pedagoger och skolledare som är mer ”negativt kritiska”. Personal lämnar och studerande som lämnar sina utbildningar då deras livssituation just nu inte möjliggör studier, deras studiemedel kan ha tagit slut eller för att utbildningarna inte uppfyller deras förväntningar.

Sveriges 156 olika folkhögskolor är olika varandra; med olika huvudmän, olika storlekar, olika profiler, olika utbildningar och olika kulturer. Men, som Stewe Claesson uttryckt det, det finns en ”hundhet” som vi kan känna igen på alla folkhögskolor.

”Den grundtvigskt inspirerade folkhögskolemannen och författaren Stewe Claesson tar begreppet ’hund’ som exempel för detta. Trots att olika hundraser kan vara extremt olika, vet man ändå att det är en hund. Det finns en ’hundhet’ på varje folkhögskola, menar Claesson, som tar sig olika uttryck men som ändå, i platonsk anda, är avspeglningar av det sanna begreppet. Frågan är sedan alltså vad det är som utgör denna hundhet och här är då buden många och oftast svåra att konkretisera...

Men att det ändå finns något gemensamt i när det gäller grundläggande värderingar kring människosyn och demokrati som förenar många skolor får man anse vara konstaterat i den stora undersökning som gjorts i det här presenterade projektet. Man skulle också kunna säga att idealismen är ett genomsyrande drag för skolformen. De flesta som har arbetat och arbetar på folkhögskola har oftast en vilja till att göra något annat än att bara vara tjänstemän och fullfölja föreskrifter och förordningar.”¹

En viktig kunskapskälla i detta projekt har också varit **mina egna erfarenheter och kunskaper** från dryga 33 års arbete i folkhögskola, först på Fritidsledarutbildningen på Årstagårdens folkhögskola, Stockholm. Sedan på Allmän kurs på Långbro folkhögskola som senare blev Södra Stockholms folkhögskola och till sist på Sigtuna folkhögskola. Åren 1989–2022.

Forskning är inte bara att undersöka och leda i bevis. Forskning är också ett sätt att pröva, ompröva och förändra, ett kollegialt lärande och utvecklingsarbete. Som ung folkhögskolepedagog lärde jag känna Kerstin Mustel, då folkhögskollärare och ordförande för vårt fackförbund Svenska Folkhögskolans Lärarförbund (SFHL). Mustel ledde och deltog i många intressanta seminarier och forskningsträffar som ”barfotaforskare”. Ett exempel är hur folkhögskolorna skulle kunna bygga ett system för validering av deltagares informella kunskaper och erfarenheter.² Mig veterligen har detta projekt aldrig realiserats ”storskaligt”. Men grundtanken var ypperlig. Under alla mina folkhögskoleår har jag uppmuntrat deltagarna att i sina CV:n också inkludera sina informella kompetenser. En kortutbildad studerande från Irak hade till exempel under många år lagat maträtter till stora sällskap vid bröllop, begravningar, dop osv. Att förbereda, laga och servera maträtter för sällskap om 50–150 personer är sannerligen en kompetens – även om personen i fråga inte hade en formell kallsänke- eller kockutbildning.

En framgångsrik folkhögskolepedagog låter fantasin flöda. För att citera Ruhi Tyson:
”den pedagogiska fantasin är avgörande för didaktiken. Finns inte pedagogisk fantasi så fungerar ingenting. Det finns inte heller bara en metod.”³

I detta forskningsprojekt har jag tillåtit mig att också föreslå några idéer till hur vi tillsammans bättre kan samla, dela och sprida våra berättelser. Men inga förslag är värda något om de inte prövas i verkligheten.

¹Rapporter i pedagogik. Folkhögskolans praktiker i förändring II. Bernt Gustavsson och Gunnel Andersdotter, red. 2010, Örebro universitet. Gustavsson är idéhistoriker, professor i pedagogik och författare till flera böcker om folkbildning och kunskapsfilosofi. Andersdotter är fil.kand. och doktorand i etnologi med inriktning mot genus och teknik vid Lunds universitet.

²Kerstin Mustel. Ett koncept för validering av generella kompetenser i folkbildning och informellt lärande”, Valideringsdelegationen 2007 – grundat i EUs Lissabon-strategi för att främja validering även av icke-formellt och informellt lärande, främst för tillträde till högre utbildning och bättre arbeten.

³Fil.dr. i pedagogik vid Stockholms universitet med bakgrund som bland annat bokbindningslärare på Waldorfska Kristofferskolan i Bromma. Föredrag, Folkbildningsforum 2021.

Motgångar i projektet – motgångar som ett lärande.

Även motgångar är ett lärande. En idé och del av forskningsprojektet som jag planerade för, i samarbete med Sigtuna folkhögskola, var att genomföra en sommarkurs med yrkesverksamma folkhögskolepedagoger för ”inspiration, för delning av narrativ och för att utveckla en möjlig systematisk metod för dokumentation av narrativ hos pedagoger och studerade”.

Sommarveckan planerades och ”utlystes” (bilaga 2). Tyvärr fanns inte tillräckligt intresse (anmälningar). Orsaker kan diskuteras. Behovet av att mötas och dela erfarenheter och idéer kring verksamhetsutveckling finns. Om detta råder inga tvivel. Möjligen kan en sådan sommarvecka anordnas i framtiden.

Å andra sidan utvecklade jag en ny idé som också genomfördes: ett folkhögskolans ”Sommar” poddprogram med titeln ”Allt kan inte mätas” (bilaga 3). En idé som är realiserbar på alla folkhögskolor. Men. Endast värd något om det också finns lyssnare.

BEGREPP OCH DEFINITIONER

NARRATIV: Enligt Nationalencyklopedins definition betyder ”narrativ [-ti:'v eller na'-] berättande, framför allt om texter som framställer händelserna i ett verkligt eller påhittat förlopp i tidsordning.”. ”Narrativ kommer från latinets *narrati'vus* ’berättande’, av *na'rro* ’berätta’, ’omtala’, ’meddela’.”¹

Det går mode även i språket och trenden att kalla våra berättelser ”narrativ” kan diskuteras. En fördel är att begreppet känns igen i andra stora språk, till exempel engelskan och spanskan. En nackdel kan vara att det kan tyckas ”förfämligt” och akademiskt.

Jag vill utmana Nationalencyklopedins definition av narrativ som tycks mig alltför textfixerad. Många berättelser – kanske de allra flesta? – är muntliga – och därför flyktiga. De finns i nuet, i stunden och de kan leva vidare genom de som lyssnat och som minns. Men de tecknas oftast inte ned. Och som Lasse Berg beskriver är berättelserna i alla tider delade och berättade ”runt lägerelden”.

Berättande sker i många former och sammanhang. ”Formerna” är givetvis utöver det muntliga berättandet också de skrivna berättelserna, det är teater, film, foto, musik, slampoetry, berättarföreställningar, radioteater och så vidare. Sammanhangen kan vara det lilla och privata, eller de större mer offentliga sammanhangen och allt däremellan. I vår digitala tid har vi numera också en enorm mängd berättelser, ofta lättillgängliga via ”nätet”.

En berättelse kan definieras av sitt klassiska händelseförlopp: en inledning, en mitt och ett slut. Men det måste inte alltid se ut så.

Vidare finns det berättelser på olika plan. Berättelser som handlar om ens liv och utveckling – utveckling som människa (att bli klokare, mer erfaren, ”mer människa”), ens yrkesmässiga förkovran, bildning men också som en bearbetning av livet.

¹ Nationalencyklopedin, narrativ. <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/>

En viktig praktik under hela min folkhögskolegärning och i akademiska studier har varit att göra språket mer lättillgängligt, både för de kursdeltagare jag arbetat med, men också för min far Sven som var ”kortutbildad”. Mot denna bakgrund har jag under projektets gång alltmer gått över till att tala om **berättelser**.

BILDNING: detta fantastiska begrepp har definierats och diskuterats av så många folkbildare, filosofer, forskare och allmänhet genom tiderna. I Nationalencyklopedins definierande artikel, redakterad av Sven-Eric Liedman, inleds översikten med dessa ord:

” I nutida språkbruk ställs bildning ofta i motsats till utbildning. Medan utbildningens mål är en bestämd och begränsad yrkeskompetens, syftar bildning till en omvandling av hela människan. Utbildningen har enbart sina yttre måttstockar, under det att bildning alltid måste sättas i samband med enskilda individer eller grupper och deras särskilda förutsättningar och önskemål.”¹

Allmänbildning, folkbildning, den personliga utvecklingen, skillnaden mellan formell och informell utbildning diskuteras. Bildningsbegreppet har en mycket lång historia, skriver Liedman, ”som går tillbaka till det antika Grekland eller kanske ännu längre.”²

Här hänvisas bland annat till tänkare, skolreformatorer, filosofer med flera, bland dem Johann Gottfried von Herder, Pestalozzi, filosofen Kant, språkfilosofen Wilhelm von Humboldt, botanisten och biskopen C.A. Agardh, filosofen Hans Larsson samt verk om bildningsbegreppet och praktiken av bland andra B. Gustavsson, W. Jaeger, E. Key, B.A. Kimball, Hans Larsson, H.I. Marrou, och S. Rothblatt & B. Wittrock.
(Man kan sakna en hel del kvinnor i denna uppräkningslista!)

I korthet: bildning leder till meningsfullhet dvs de processer som har och får betydelse för våra liv. Men. Då detta forskningsprojekts fokus inte är att utreda bildningsbegreppet eller dess praktik i allmänhet, lämnar jag detta begrepp här.

TIDEN VI LEVER I – FOLKHÖGSKOLANS UTSATTTHET

Den som är verksam i folkhögskolan kommer att känna igen sig i allt som här följer. Inget nytt under solen så att säga. Ändå menar jag att vi behöver summera vår verklighet om och om igen – men inte fastna där (kanske delar vi inte ens verklighet) och i denna verklighet se var vi står och ta avstamp för nya idéer, nya gemensamma krafttag mot de som varken vill värna eller utveckla den unika folkhögskolan.

Många vittnar om den unika (ut)bildningsformen folkhögskola och dess betydelse, både för individer och för hela samhället. Men särarten och friheten är hotad. Statsbidragen urholkas, riksdagspartier på högerkanten ifrågasätter folkhögskolans existens. Den samtidigt vi lever i kryllar av icke-demokratiska aktörer som hotar den demokrati såsom vi känner den och det som är baserat på vetenskap och beprövad erfarenhet. Klimathotet utmanar hela vår existens.

Ja. Den svenska folkhögskolan lever i kris. Det finns hotbilder. Men vårt arbete är också motbilder. Hur kan vi då värna och utveckla folkhögskolan här och nu?

Är folkhögskolan tillräckligt känd hos politiska beslutsfattare och allmänhet? Om inte? Vad göra? Är våra kulturutbildningar i fara då deras ”resultat” inte så ofta är mätbara.

¹ Nationalencyklopedin, bildning. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/bildning>

² ibid.

Vi kan fråga oss: Får vi människor bilda oss utan krav på ekonomiska resultat?
Hur värnar vi och utvecklar demokratin inom folkhögskolan idag då demokratin så som vi känner den idag är hotad över hela världen? En väsentlig följdfråga blir: hur värnar vi själva folkhögskolan?

Vad kan vi som är verksamma i folkhögskolan göra för att dokumentera och använda alla våra berättelser både för att lära och utveckla verksamheterna, men också för att sprida folkhögskolans betydelse till fler?

INSTRUMENTALISM – FOLKBILDNING I DET MÄTBARAS TID

I inledningen till *Det omätbaras renässans* skriver filosofen Jonna Bornemark:¹

*”Vi lever i en mätbarhetens tidsålder och vi löser våra problem genom att spalta upp, kvantifiera och beräkna. Våra mantran ekar i styrdokument och på kvalitetskonferenser: effektivitet, kvalitetssäkring, evidensbaserad. Samtidigt ramas våra liv in av rankinglistor, betyg, kvalitetsindex, pulsmätare och stegräknare. Det vi ser är en ökande tilltro, för att inte säga övertro, till kalkylerade metoder och rationaliteter som sträcks ut till livets alla områden. Tilltron sätts till yttre parametrar som vi tänker oss objektivt pekar ut den rätta vägen framåt. Vi flyr undan det subjektiva, det känslomässiga, det tillfälliga och den blotta tron och räknar istället: siffror, diagram och staplar verkar så mycket pålitligare. Men det finns också ett motstånd mot den här utvecklingen, en kritik som menar att vårt tankesätt innebär en reducering av människan och det levande, allt för ofta klingar denna kritik dock obörd.”*²

¹ *Det omätbaras renässans. En uppgörelse med pedanternas världsberravälde.* Volante, 2018. Jonna Bornemark arbetar som professor i filosofi på Centrum för praktisk kunskap, Södertörns högskola, Stockholm.

² *ibid*

I *Folkhögskolans praktiker i förändring II* skriver Gustavsson "Folkhögskolan existerar i spänningsfältet mellan bildning och nytta, mellan ett humanistiskt bildningsideal och en mer instrumentell inställning till utbildning som avser arbetsmarknadens utbildningsbehov."¹

I den tid vi lever står instrumentella värden högt i kurs. Det har blivit en ideologisk förhärskande agenda i samhället att även välfärdsverksamheter ska granskas och ge mätbara resultat. De ska vara "effektiva". Längre har människors välbefinnande och personliga utveckling i västvärlden och i Sverige, som till exempel i hemtjänst, påverkats av MTM och NPM, som i grunden är styrningsmetoder för att optimera effektiviteten i en produktionsenhet inom industrin och det privata näringslivet.² Självklart har dessa ideologiska system inte stått oemotsagda. Men ideologiska agendor handlar om makt, bland annat makt över våra resurser - däribland tid. Maktförhållanden speglar inte nödvändigtvis folkflertalets behov och uppfattningar. Särskilt inte i det allenarådande globala kapitalistiska ekonomiska systemet som bland annat beskrivits av sociologen Manuel Castells i trilogin *Nätverkssamhället*.³ Vi har alltså fått ett "postmodernt" monster som sätter klorna i allt levande, inklusive den unika folkhögskolan. Ekonometri.⁴

Människors behov, utveckling och samarbete i gemenskap, där "resultaten" verkligen inte alltid kan mätas, står på spel. Som Bornemark uttrycker det: "... det handlar till syvende och sist inte om att förneka nyttan av mätandet som sådant, utan om att betona att mätandet alltid måste underordnas en reflekterande, omdömesgill subjektivitet."⁵

Bornemark talar också om "förpappningen" och den ökande administrationen inom välfärds-yrkena.⁴ Jag har själv ett långt perspektiv av vad som hänt inom folkhögskolan. Fler statliga detaljrika regelverk och krav på olika sorters dokument och redovisningar har ökat, särskilt hos Allmän kurs. Ett av de senaste tillskotten är den så kallade SeQF, Sveriges referensram för kvalifikationer för livslångt lärande, ett system för ett "gemensamt språk när vi pratar om olika krav på kompetens, både i Sverige och utomlands".⁶ I en slimmad organisation som folkhögskolan ofta är, ökar därmed pedagogens administrativa arbete. På bekostnad av det pedagogiska arbetet, pedagogernas fritid och "folkhögskolesjäl".

Hur mäter vi då ett starkt självförtroende hos en deltagare? Hur mäter vi personlig utveckling och mognad? Hur mäter vi den medelålders handelsanställda kvinnans nya mod att tala inför grupp? "Resultaten" kommer ofta långt senare än under en kursdeltagares bildningsresa. Och, varför ska överhuvudtaget allt mätas? Finns det någon annan sätt att visa att en mänsklig verksamhet är framgångsrik?

Filosof Jonna Bornemark skriver med en längre argumentation: "Därför tycker jag att 'kvalitetsssäkring' och 'säkerställa' är svenskans fulaste ord och att de bär på en lögn. De vill förbjuda misslyckanden och i verksamheter där det är omöjligt glider de båda verkligheterna, pappersvärlden och den levande världen, isär. Misslyckanden kommer alltid att ske och när de förbjudits tenderar de att sopas under mattan istället för att användas som erfarenheter."⁷

¹ Rapporter i pedagogik. Folkhögskolans praktiker i förändring II, s. 10.

² MTM, Methods-time measurement, Metod-Tid-Mätning. MTM introducerades på 1940-talet i USA och spreds snabbt till fler länder. NPM, New Public Management lanserades 1991 av Christopher Hood.

https://sv.wikipedia.org/wiki/Methods-time_measurement

https://sv.wikipedia.org/wiki/New_Public_Management

³ Castells trilogi består av tre band: *Nätverkssamhällets framväxt* (1996), *Identitetens kris* (1997) och *Millenniets slut* (2000).

⁴ Ekonometri. <https://sv.wikipedia.org/wiki/Ekonometri>

⁵ *Det omätbaras renässans. En uppgörelse med pedanternas världsherravälde*, s. 15 samt kap. 3

⁶ <https://www.myh.se/validering-och-seqf/seqf-sveriges-referensram-for-kvalifikationer>

⁷ *Det omätbaras renässans*, 2018. Sidan 264 ff.

Folkhögskolan och folkbildningen är en fri och frivillig utbildnings- och bildningsform som inte är tänkt att infogas i det statliga F6-12-systemet eller övrig vuxenutbildning. Dock kan friheten eller självständigheten numer ifrågasättas och kanske heller uttryckas ”halvsjälvständig”? Folkhögskolans Allmänna kurs är en grundbult i alla Sveriges 156 folkhögskolor och ska utgöra minst 15 procent av varje folkhögskolas deltagarunderlag.¹ I folkhögskolan finns inga betyg. Istället arbetar folkhögskolorna med behörigheter i ämnen samt studieomdömen. Systemet ger underlag för studerande att efter avslutade studier kunna söka sig vidare till högre studier, till exempel yrkeshögskola eller högskola/universitet. Eller söka jobb som numera kräver ”gymnasieutbildning”. Att folkhögskolans Allmänna kurs *inte* har betyg utan andra utvärderings- och intygandesystem visar att det finns alternativ till det traditionella förhärskande mäta-effektivitetssystemet.

Men alla varken kan eller vill studera vidare efter folkhögskolestudier. Här är det vanligt att istället tala om ökad ”anställningsbarhet” tack vare en avslutad Allmän kurs.

Betydelsen av ett eller flera folkhögskoleår kan dock inte reduceras till vare sig möjlighet till fortsatta högre studier eller ökad anställningsbarhet. Det folkhögskolan kan ge individen – och kollektivet samhället - är betydligt större än så.

Det finns naturligtvis även mätbara folkhögskoleresultat. I december 2022 presenterade exempelvis Statistiska Centralbyrån, SCB, nya uppgifter om övergången från allmän kurs på folkhögskola till eftergymnasiala studier. Andelen som påbörjat eftergymnasiala studier hade ökat mellan 2014 och 2020 bland de som fått grundläggande behörighet på folkhögskola. Andelen kvinnor har genomgående varit något högre än andelen män.²

Trots folkhögskolornas betydelse och även goda mätbara resultat, attackeras de från olika håll - inte minst från riksdagspartiet Sverigedemokraterna, som motionerat i riksdagen om såväl större förändringar i folkhögskolorna som sänkta statsbidrag.

I en riksdagsmotion 2020/21 föreslog Tobias Andersson (SD) till exempel följande:

- ” 1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa CSN-lån för studier vid folkhögskola och tillkännager detta för regeringen.*
- 2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda konsekvenserna av en nedläggning av utbildningsformen folkhögskola och tillkännager detta för regeringen.”*³

Andersson skriver bland annat: *” Folkhögskolorna är i stort ett forntida arv från en tid när socialdemokratin genom sin täckmantel under benämningen folkrörelsen etablerade strukturer i samhället som kvarstår än idag. Folkhögskolorna framför själva att flertalet av dessa grundades ur arbetarrörelsen. Hade skolorna uppfyllt och kompletterat kommun och stat med en värdefull utbildningsform hade en existens varit berättigad, men dagens modell är problematisk.”*³

¹ Folkbildningsrådet: Statsbidrag till folkhögskolor 2023 Villkor och fördelning <https://www.folkbildningsradet.se/media/olxog4ph/statsbidragsvillkor-folkhogskola-2023.pdf>. Sidan 19.

² Sveriges folkhögskolor, RIO. 20 december 2022

³ Riksdagsmotion 2020/21:3122 av Tobias Andersson (SD).

Här är Andersson (SD) dåligt påläst. Idag är arbetarrörelsen huvudman till cirka 13 folkhögskolor i Sverige, dvs inte ens 10 procent av Sveriges folkhögskolor. ¹

Vore arbetarrörelsen huvudman till fler, vad vore då problemet?

Apropå valresultatet 2022 och många nya politiker i kommuner, regioner och riksdag skriver Olle Westberg, generalsekreterare i Rörsefolkhögskolornas Intresseorganisation, RIO:

"För oss som arbetar i folkhögskolan varje dag, är det lätt att tro att alla känner till vår verklighet. Så är det inte. Berättelsen om folkhögskolans roll och betydelse, den måste berättas, om och om igen. För att lyckas med detta är det viktigt att vi är många som berättar vår berättelse." ²

Ett antagande här är att folkhögskolans många olika aktörer tillsammans kan göra viktiga verksamheter och utbildningar mer kända hos allmänhet och beslutsfattare. På så vis kan folkhögskolornas unika verksamheter och särart värnas. Här har berättelserna sin självklara roll. Mot detta står det faktum att det finns politiska partier som överhuvudtaget inte vill värna folkhögskolan, oavsett mätbara resultat eller väsentliga bildningsberättelser.

Mot Westbergs uttalande står också en journalistisk uppfattning som menar att folkhögskolorna knappast klarar uppdraget att "marknadsföra" sig själva i det medieklimat som råder idag. (se avsnittet "mediebevakning").

EKONOMI

Folkhögskolan som utbildnings/bildningsform är underfinansierad. Dels utifrån statens uppdrag och den offentliga finansiering folkhögskolan får. Dels om en jämför med andra utbildningsformer i Sverige. Grundanslaget har inte uppräknats på mycket länge – trots prisökningar på alla områden. Kompensation för pandemins effekter har varit otillräcklig. Dåvarande chefredaktör Myrbäck, drar slutsatsen i sin ledare i *Folkhögskolan* hösten 2020, att folkhögskolorna under lång tid underfinansierats – oavsett regering.

"Pandemin har blivit ett skolexempel på hur sköra folkhögskolornas ekonomi är. I snart 30 år har grundbidraget till folkhögskolornas verksamhet släpat efter. I början av nittiotalet, under finanskrisen, sänktes statsbidraget till folkhögskolorna med 20 procent. Även om man vid ett par tillfällen kompenserat skolorna med större höjningar har den snabbt ätits upp av inflation och (måttligt) höjda löner." ³

I samma publikation uttryckte Tomas Rosengren, då representant för folkhögskollärarna i Lärarförbundets nybildade samrådsavdelning, Lärarförbundet folkhögskola, stor besvikelse: *"– Vi är i det närmaste bortglömda i den här budgeten. Det är ju noll och intet. Vi får ingen kompensation för pandemin. Folkhögskolornas ekonomi var tuff redan innan och pandemin har bara ytterligare förstärkt belastningen på oss. Vi skulle behöva höja statsbidraget med tio procent. Det här är ju en framtidsfråga för folkhögskolorna."* ³

Den nya regeringskonstellationen efter 2022 års val innebar rikslarm för folkhögskolor och studieförbund. Grundstatsbidraget skulle sänkas. Sverigedemokraterna föreslog en nedskärning om över 1 miljard kronor till folkbildningen. Moderaterna föreslog en nedskärning av folkbildningsanslaget med hela 355 miljoner kronor.

¹ Arbetarrörelsens folkhögskolor.

https://www.lo.se/start/studieguiden/utbildningsanordnare/arbetarrörelsens_folkhogskolor

² RIOs nyhetsbrev oktober 2022

³ <https://www.vilarare.se/folkhogskolan/nyheter/folkhogskolor-rasar-mot-regeringens-budget>

Artikeln ursprungligen publicerad på tidningenfolkhogskolan.se

Ekonomisk attack var inget nytt.¹

I regeringsbudgeten föreslogs till en början ett anslag till folkhögskolor och studieförbund om drygt 4,3 miljarder kronor för 2023. Enligt Folkbildningsrådet skulle det bli en minskning av folkbildningsanslaget med 572 miljoner kronor 2023.

Till sist beslutade riksdagen att statsbidraget för 2023 ska kvarstå på den nivå som föregående regering beslutat.² Däremot avskaffades alla extra deltagarveckor som delats ut de senaste åren. 3 000 extraplats med yrkesinriktade kurser och utbildningar för dem som står längst från arbetsmarknaden avskaffades. Något som väckt omfattande kritik.³ Den nya regeringens budget för 2023 innehöll också förslaget att det statliga grundanslaget till folkhögskolorna inte kommer att räknas upp med en enda krona. Ingen kompensation ges för stora kostnadsökningar (till exempel inflation och ökade energipriser), Inte heller kommer uppräknings ske under 2024 eller 2025.

Utöver statsbidraget finansierar folkhögskolor sin verksamhet med regionbidrag, mobilitetsbidrag, bidrag från Specialpedagogiska myndigheten Spsm, samt extern verksamhet och projektverksamhet. I fråga om regionbidrag och mobilitetsbidrag är villkoren mycket ojämlika mellan folkhögskolor i olika delar av landet. RIO har därför föreslagit en enda finansieringsform nämligen enkom statliga bidrag.⁴

En del folkhögskolor drabbades extra hårt av covid-pandemin. Särskilt de som utöver kärnverksamheten också har internat samt konferens- och sommarverksamhet dvs stora utgifter för en stor infrastruktur (lokaler, underhåll och personal). Något som omställningsbidrag för folkhögskolorna blev det inte under pandemins värsta period.

"Folkhögskolorna har förlorat 500 miljoner kr i intäkter på grund av pandemin. Folkbildningsrådet ville ha ett krispaket samt höja statsbidraget till folkhögskolorna. Regeringens svar kan sammanfattas med två ord: nej och åter nej." skrev Staffan Myrbäck i oktober 2020.⁵

En del av min egen berättelse efter dryga 33 år som anställd och fackligt aktiv i folkhögskola, är att en kroniskt dålig ekonomi på en folkhögskola också blir ett kroniskt arbetsmiljöproblem och en kreativitets- och glädjedödare i arbetet. Folkhögskolläraernas löneutveckling har varit under all kritik. Fortbildning är också en bristvara för många. Hur blir då möjligheterna att behålla skickliga pedagoger och att nyrekrytera när löneläget är så illa?

Läget bekräftas i en rapport om RIO-folkhögskolornas ekonomiska läge.

*"Folkhögskolorna kommer inte att kunna upprätthålla sin kärnverksamhet utan ständigt växande underskott om det inte sker en förändring i tillväxten av de bidrag som tillförs. Kostnadssidan är starkt abhängig av de löneökningar som sker i jämförbara sektorer, något som inte folkhögskolorna kan påverka. Folkhögskolorna måste kunna erbjuda villkor som är likvärdiga med andra lärargrupper och andra anställda i utbildningssektorn. Att folkhögskolorna inte kommer i åtnjutande av medel via lärarbytet innebär, som redan nämnts, att man i jämförelse med andra skolformer har sämre möjligheter att upprätthålla kompetensen i sin lärarkår."*⁶

¹ <https://www.altinget.se/artikel/studieforbunden-resurserna-till-folkbildningen-ar-under-attack>

² <https://www.altinget.se/artikel/ministerbesked-ingen-sankning-av-anslagen-till-folkbildning-i-budgeten>

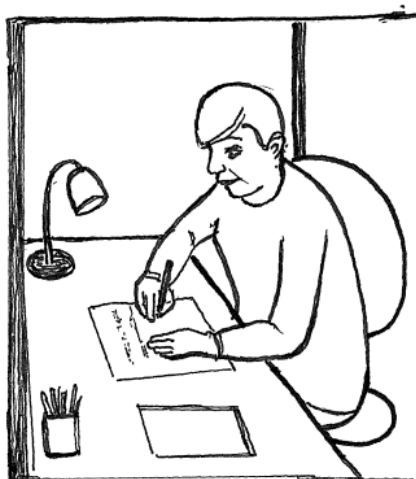
³ <https://www.vilarare.se/folkhogskolan/skolpolitik/anmarkningsvart-att-dra--ner-pa-folkhogskolan/>

<https://www.vilarare.se/folkhogskolan/skolpolitik/sa-drabbas-folkhogskolan-av-regeringens-budget>

⁴ <https://www.sverigesfolkhogskolor.se/vara-organisationer/rio/sa-tycker-rio/pressmeddelanden-och-artiklar/>

⁵ <https://www.vilarare.se/folkhogskolan/nyheter/folkhogskolor-rasar-mot-regeringens-budget>

⁶ [rio_fhsk_ekonomiska_situation.pdf \(sverigesfolkhogskolor.se\)](#) "Framskrivning av RIO-folkhögskolornas ekonomi från 2014 till 2022"

Sanningen är dock att folkhögskolan ända sedan slutet av 1970-talet fått en allt bistrare ekonomisk tillvaro. *”Statsbidragen sågs över och minskades med början 1978. Bidragen hade då fått en konstruktion med trappa och tak, så att det inte skulle löna sig att ha fler elever utöver en viss på förhand bestämd storlek. För de skolor som redan översteg taket fanns en successiv nedtrappning av bidragen fram till taket, som innebar att fler elever inte gav mer i bidrag. Nästa steg var att lärartätheten sänktes. År 1982 var den 2,2 lärartimmar per elev och vecka. Den justerades nedåt steg för steg för att så småningom helt försvinna som jämförelsetal. Framförallt slog den nya bidragskonstruktionen mot de stora folkhögskolorna och det innebar omfattande uppsägningar bland lärarna.”*¹

Från 1980-tal och framåt går det också att se en marknadsiering av folkhögskolan, bland annat då uppdragsutbildningar startade. De försämrade statsbidragsvillkoren, för non-for-profit-folkhögskolorna, har tvingat ut folkhögskolan på en marknad för att försöka öka intäkterna.

Den marknadsliberala mäta-effektivitet-ideologin syns också på annat håll. I en nyligen gjord studie som företaget *Payoff AB* (sic) genomfört på uppdrag av RIO, har folkhögskolornas samhällsekonomiska effekter granskats. Företaget har en egen modell för samhälls-ekonomisk utvärdering, *NyttoSam*. De kan också använda ett *”egenutvecklat verktyg, LISE-analysen, med fokus på Lärande, Implementering och Strategiska Effekter. Målet med analysen är att den skall komplettera och förklara de ekonomiska nyckeltalen för att Payoff i rapporten skall kunna redovisa framgångsfaktorer, mervärden och förslag till hur insatsen skall kunna leda till strukturella förändringar och hållbarhet.”*²

Här betonas det monetära värdet av folkhögskolans verksamheter – effektivitet per skulle så att säga. Då jag som pedagog överhuvudtaget inte känt till denna undersökning tidigare, undrar jag vilka RIOs bevekelsegrunder varit för att beställa denna undersökning? Kräver folkhögskolornas existens numera omgående produktion av mätbar ”ekonomisk nytta”?

Jag tillhör dem som menar att vi ska ha nytta av våra skatter. Men vad är ”nytta”? För vem/vilka? Vad är ”framgångsfaktorer” och ”mervärden”? Vem/vilka definierar detta? Och återigen, hur ska – eller snarare kan? - ”framgångsfaktorer och mervärden” mätas? Vem/vilka mäter vad, för vem/vilka och hur? Kan ”ökad tillfredsställelse med livet” vara ett kriterium?

¹ Rapporter i pedagogik. Folkhögskolans praktiker i förändring II. Bernt Gustavsson och Gunnel Andersdotter, red. 2010, Örebro universitet, s. 95. Ursprungskälla: Mustel, Kerstin (2002): Från rektorsförening till lärarförbund, SFHL 1902-2002. [besökt 2022-10-30]

² <https://payoff.se/samhallsekonomiska-utvarderingar/> Se även bilaga 4.

NYA OCH MER HETEROGENA DELTAGARE – NYA BEHOV OCH UTMANINGAR

Folkhögskolans deltagare – och deras behov - har förändrats över tid. Idag är deltagarna, inte minst i Allmän kurs, ofta unga, ofta med så kallade funktionsvariationer¹, ofta utan erfarenhet av lönearbete, ofta med misslyckade studier i ungdomsskolan bakom sig, ofta med psykisk ohälsa, svagt självförtroende och ofta utan ett eget ”driv” och/eller dröm och tydlig plan. Men. Det sistnämnda behöver man väl ändå inte alltid ha när man är ung vuxen?

Värt att notera är att det i folkhögskolepedagogens profession ingår det så kallade socialpedagogiska arbetet. Exempelvis samtal med deltagare innan och efter lektionstid, under pauser och luncher, efter ”skoltid” och även kvällar och helger. Detta arbete är en del av folkhögskolans särart – att se individen, lyssna och försöka möta hens behov närhelst de uppstår.

Många av folkhögskolans deltagare idag, särskilt i Allmän kurs, är uppvuxna i länder som ej delar ”svenska värden” (jmf World Value Survey)² I *Migrant World Values Survey* (MWVS) undersöktes subjektiva indikatorer för integration: ”Med migranternas röst – den subjektiva integrationen”. Syftet var att få en bättre uppfattning av hur utomeuropeiska migranter i Sverige ser på integrationsfrågan och vilka värderingar och normer som är dominerande beroende på ursprungsland och andra bakgrundsfaktorer.

I undersökningen om anställda och migranternas värderingar har två rapporter getts ut inom MWVS: *Med migranternas röst. Den subjektiva integrationen* (2019) och *Med migranternas röst II, Hur blir man värmlänning* (2021).³ samt ⁴

Studierna innehåller en mängd intressanta data. Bland annat går att läsa följande:

”Däremot skiljer de [de intervjuade migranterna] sig kraftigt från majoritetsbefolkningen vad gäller tolerans för homosexualitet, synen på sex före äktenskap liksom synen på skälmässor, aborter och prostitution. En majoritet av såväl kvinnor som män är för jämställdhet, men många anser också att kvinnors jämställdhet har gått för långt i Sverige. Hela 65 % anser att det helt eller delvis är sant att det är mannens ansvar att försörja familjen. En tredjedel anser att invandringen till Sverige borde minska.”⁵

Vidare: ”De flesta västerländska migranter kommer från samhällen där individens rätt inte är stark utan där kollektivistiska tankemönster styr värderingar och sociala normer.”⁶

Studierna visar också att migranternas värderingar förändras över tid, olika beroende på olika bakgrund. Studierna är intressanta på en mängd plan, bland annat utifrån det faktum att migranterna deltar i mindre grad i allmänna val.⁷

Jag menar självklart inte att migrantdeltagare gör folkhögskolan ”mer utsatt”. Tvärtom. ”Den andres” ’annorlunda’ värderingar blir en utmanande påminnelse om att vi lever i världen.

¹ Ett intressant resonemang kring utmattning och neuropsykiatriska diagnoser förs av Bornemark i *Det omätbaras renässans*, sidorna 261 ff.

² <https://www.iffs.se/world-values-survey/>

³ <https://www.iffs.se/publikationer/iffs-rapporter/med-migranternas-rost/>

⁴ <https://www.iffs.se/publikationer/ovrigt/med-migranternas-rost-ii-hur-blir-man-varmlanning/>

⁵ https://www.iffs.se/media/22645/sammanfattning_medmigranternasrost.pdf

⁶ https://www.iffs.se/media/23301/medmigranternasrost2_low.pdf, sidan 69)

⁷ https://www.iffs.se/media/22645/sammanfattning_medmigranternasrost.pdf

Enligt WVS är ”svenska” värderingar de udda i världen. Vill vi då exempelvis stå fast vid en självklar rätt för kvinnan att bli likabehandlad i studier, på arbetsmarknad och i privatlivet; vill vi tolerans gentemot flyktingen - ”den andre”, för rätten till den egna sexuella identiteten, rätten att få leva som ensamstående eller i partnerskap och adoptera barn, osv – ja då behöver vi sannolikt utveckla folkhögskolans innehåll och metoder. För även inom folkhögskolorna har vi sedan länge en problematik med låg-hög status och svårigheter med möten över ”klassgränser”. Jag rekommenderar läsning och samtal om dessa WVS-rapporter bland folkhögskolepersonal!

MEDIEBEVAKNING

En del av folkhögskolans ”vara”, är hur medier bevakar folkhögskolornas verksamhet. En subjektiv erfarenhet under mina dryga 33 år i folkhögskola, är att riksmedier överhuvudtaget aldrig bevakar folkhögskolor, men att lokala medier kan göra det. Händer någon ”skandal” på en folkhögskola kan det dock ge större bevakning i riksmedia.

Idag beskriver folkhögskolorna sig själva främst texter på sina egna hemsidor och i sociala medier såsom Instagram och Facebook. Utrymmet för längre bildningsberättelser är här begränsat. Det är inte heller syftet med inläggen.

Sveriges folkhögskolor publicerar nyheter.¹ På (de privata) Facebookgrupperna ”Lärare på folkhögskola”, ”SYV på folkhögskola” ”Folkhögskola och folkbildning” (offentlig), ”Folkhögskolans Veteranförening” (öppen), ”Folkhögskola.nu”. ”Sveriges Lärare Folkhögskola” (facklig) publiceras också kortare texter som ger bilder av folkhögskolan.

Folkhögskolans fackliga tidskrift ”Folkhögskolan” publicerar reportage och intervjuer som ger något djupare bildningsberättelser. Frågan är dock hur många som nås av tidningen. Hur många folkhögskolors styrelseledamöter läser tidningen? Hur många lokala beslutsfattare och tjänstemän, hur många riksdagsledamöter, till exempel ledamöter i riksdagens utbildnings- och kulturutskott?

På Youtube publiceras en del berättelser. Ett exempel är den animerade ”*Sagan om folkhögskolan*” om folkhögskolans tillkomst och utveckling.²

Erik Galli, en ung journalist och tv-producent (bland annat belönad med TV-priset Kristallen 2022 för bästa faktaprogram) ställer sig skeptisk till huruvida folkhögskolan själv, utan professionell kommunikatör eller marknadsförare, kan klara uppdraget att sprida folkhögskolans berättelser. ”*Pedagogernas jobb är att vara goda pedagoger. De är inte proffs på att berätta och marknadsföra. Det finns människor som arbetar med manus.*”

Galli menar också att det är svårt att berätta bra berättelser. För en bredare publik behöver berättelserna vara ”*inte bara intressanta utan också coola, spännande, ’sexiga’*”. Härmed utmanas en sannolikt utbredd uppfattning, som bland annat RIOs generalsekreterare Olle Westberg gett uttryck för, att om bara tillräckligt många folkhögskolor berättar sina berättelser, så ökar folkhögskolornas ”publicitet”, politiska relevans och allmän kunskap om värdet av folkhögskolor.

Galli undrar över folkhögskolornas samlade marknadsföring.

¹ <https://www.sverigesfolkhogskolor.se/>

² Publicerad 17 januari 2023 av Sofia Sundberg

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=10159698871333983&id=557828982

- Finns det någon på en folkhögskola som jobbar med PR/en PR-byrå? Anledningen till att de finns är ju att de gör ett jobb som man betalar för, för att de vet hur man gör. Om man jobbar med ölproduktion vet man hur man gör öl, men inte hur man marknadsför ölen. Vår uppfattning av Tuborg låt säga, kommer sig av att man professionellt medvetet arbetat med marknadsföring som gett oss de bilder vi bär av just det ölmärket. Finns det en samordnad marknadsföring för folkhögskolorna? Hur fungerar den? Kanske bör den ifrågasättas? Kanske bör den arbeta annorlunda?

- En berättelse om en bildningsresa är troligen inte tillräckligt ”spännande”, ”cool” eller ”sexig” i dagens medieklimat och konkurrens för att nå ut. Hur viktig och fantastisk den än är. Kanske skulle en dokumentär eller varför inte en fiktion som utspelas på folkhögskola, men som är mer dramatisk, kunna få genomslag.

- Det görs många dokumentärer som är smala och inte särskilt spännande, coola eller sexiga, men så har de inte heller någon bredare publik.

Varför kan då inte de många manus-, film-, skådespelarutbildningar med flera – som arbetar med berättelser på folkhögskola – också producera något som handlar om folkhögskola? Varför kan de inte som en liten del av sin specialutbildning, arbeta med de många fantastiska bildningsresor de har framför näsan? Varför alltid titta bortom den egna folkhögskolan, den egna folkbildningen?

- Det är väl just det att de som studerar dessa specialutbildningar inte gör det på folkhögskola för att det är på folkhögskola, utan för att de har sina respektive specialintressen? Men visst. Det finns en poäng där. ¹

Då mitt forskningsprojekts fokus inte ligger på ”mediebevakning”, lämnar jag denna infallsvinkel. Men här finns naturligtvis mycket mer att utforska och den (i mediesammanhang) okända folkhögskolan är givetvis ett bekymmer, om inte en hotbild.

SÄRARTEN HOTAD

Folkhögskolan är jämlikhetsskapande, skriver Bernt Gustavsson i inledningen till *Folkhögskolans praktiker i förändring II*. ² Det finns också en speciell ”folkhögskoleanda” som så att säga ”är nedärvd och reproduceras genom generationer och som uttrycks i ’folkhögskolemässiga’ handlingar, vilka kopplas till några centrala ideal- och handlingsmönster. Detta visar sig i praktiken i lärares sätt att förhålla sig till sitt yrke.” ²

Till folkhögskolans ideal och praktik hör exempelvis *det demokratiska och demokratiskapande bemötandet* där varje människa oavsett bakgrund i dess vida bemärkelse betraktas som kompetent, duglig och jämlik. ³

Till det folkhögskolemässiga hör också *de små grupperna*, eller omvänt: den relativt höga lärartätheten. Detta kräver ekonomiska resurser. Pedagogiken och metoderna kan skilja sig åt mellan, men också inom en och samma folkhögskola och inom en och samma utbildning. Generellt finns bland pedagogerna ett *mycket stort engagemang*. Jag har till exempel under mina många folkhögskoleår mycket sällan stött på en pedagog på folkhögskola som inte tagit sig den ”socialpedagogiska tiden” innan och efter lektioner, och även under kvällar och helger.

¹ Intervjusamtal med Erik Galli 2022-11-20.

² Rapporter i pedagogik. Folkhögskolans praktiker i förändring II. Bernt Gustavsson och Gunnel Andersdotter, red. 2010, Örebro universitet.

³ Här rekommenderas läsning av Sam Paldanius forskning, om en positivt ”luddighet” i undervisningssituationen, en ”taktiskt otidlighet” för att göra undervisningen tillgänglig för alla. Folkhögskolan nr 4/2014 <https://www.vilarare.se/folkhogskolan/reportage/sa-funkar-pedagogiken-i-folkhogskolan>

Vidare är *aktivt deltagande, stort deltagarinflytande, samtal och diskussioner* samt *gemensamt lärande i grupp* kännetecken för folkhögskolan. Projektformen används ofta och *utbildningarna anpassas* efter de olika individernas förkunskaper och erfarenheter. Eftersom folkhögskolan inte är bunden av att följa centralt fastställda kursplaner, blir utrymmet för pedagogerna och deltagarna att tillsammans forma utbildningarna stort. *Förhandlingspedagogik* är därmed vanligt. För Allmän kurs, där pedagogerna kan ge behörigheter i ämnen – motsvarande en treårig gymnasieutbildning - ska undervisningen vara ”*motsvarande*” gymnasieskolans och Komvux kursplaner i ämnen. Folkhögskolan erbjuder också en *kreativ miljö*. Detta inkluderar såväl pedagogiska metoder, val av stoff som bygge av trygga och trevliga miljöer. Den *demokratiska sittningen* är exempelvis del av detta.¹

SCB gör återkommande undersökningar av ”nöjdheten” hos folkhögskolans deltagare. Den senaste undersökningen från 2020 byggde på en omfattande enkät med 3 000 deltagare som gått Allmän kurs 2016–2018. Frågorna handlade om deltagarnas upplevelse utifrån folkhögskolans olika syften. Vidare undersöktes vad deltagarna gjort efter folkhögskoletiden. Över 90 procent svarade att de var mycket nöjda (60 procent) eller ganska nöjda (30 procent) med sina studier på Allmän kurs. Det fanns ingen skillnad när det gäller ålder, kön eller nationell bakgrund.²

Statens demokratiuppdrag är tydligt vilket ger folkhögskollärarna ett ryggradsstöd i arbetet med demokratiutveckling såväl innehållsligt som metodiskt.

Statens fyra syften med folkbildningen är att

- Stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin.
- Bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen.
- Bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja utbildnings- och bildningsnivån i samhället.
- Bidra till att bredda intresset för och delaktigheten i kulturlivet.³

En garant för folkhögskolans särart är kontinuitet av folkhögskollärare. Idag har många av folkhögskolornas pedagoger inte studerat folkhögskolläraryrket. Folkbildningsrådets statistik från 2021 visar att 64 procent av folkhögskolans pedagogiska personal hade lärarexamen, varav 19 procent folkhögskolelärarexamen. På Allmän kurs hade 21 procent folkhögskolelärarexamen, medan motsvarande siffra på särskild kurs var 9 procent och 32 procent annan lärarutbildning.⁴ Folkhögskolans ledning har den autonoma rätten att själv bedöma vem som är kompetent för pedagogjobbet. Här finns med andra ord inga krav på formella behörigheter även om majoriteten folkhögskollärare har formella akademiska utbildningar såväl i ämnen som pedagogik. Avsaknad av folkhögskolläraryrket betyder inte i sig att undervisande pedagoger inte är folkbildare eller bärare av folkbildningsidéer i teori och praktik.

¹ Den demokratiska sittningen där alla i rummet kan se varandras ansikten och kunna vända sig direkt till var och en, dvs cirkel eller oval sittning.

² <https://www.vilarare.se/folkhogskolan/nyheter/scb-nio-av-tio-deltagare-nojda-med-folkhogskolan/> Ursprungligen publicerad på [tidningenfolkhogskolan.se](https://www.tidningenfolkhogskolan.se). 4 september 2020.

³ Förordning om statsbidrag till folkbildningen (2015:2018) https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2015218-om-statsbidrag-till_sfs-2015-218 Samt <https://www.folkhogskola.nu/om-folkhogskola/>

⁴ Folkbildningsrådet. Årsredovisning och verksamhetsberättelse 2021.

<https://www.folkbildningsradet.se/media/pgtf3ci0/folkbildningsradets-arsredovisning-och-verksamhetsberattelse-2021.pdf>. Sidan 63. Se även bilaga 6.

Det finns de som menar att ju fler före detta gymnasielärare som anställs i folkhögskolorna, desto större risk för en ”gymnasifiering” av folkhögskolan. Mig veterligt finns inte någon studie av detta. Det kan ju också vara omvänt; en gymnasielärare lämnar ungdomsskolan för att hen verkligen vill folkbildning.

Det kan ändå ses som problematiskt och kanske en hotbild mot folkhögskolans särart, att inte fler pedagoger har en folkhögskolläraryrkesutbildning. Återigen kommer också pengarna in i bilden. När anställda pedagoger på folkhögskola uppmanas gå folkhögskolläraryrkesprogrammet på egen självfinansierad tid - något som de facto sker idag – blir det problematiskt. Spetsar vi till det kan vi fråga oss: ska pedagogerna själva på egenfinansierad tid och med dåliga löner bidra så mycket till att behålla folkhögskolans särart?

I sammanhanget ska också betonas att även icke-undervisande personal på folkhögskolorna har en mycket stor betydelse för en folkhögskolas ”mässighet” och ”anda”.

Möjligheten till studiemedel från Centrala Studiestödsnämnden, och andra möjligheter till ekonomiskt stöd under studietiden, så som exempelvis aktivitetsersättning, grundas i politiska beslut. Skulle exempelvis sverigedemokratiska idéer bli verklighet, skulle detta slå undan fötterna helt för folkhögskolorna (se sidan 14).

Förr fanns ett ”folkhögskoleparti” i riksdagen, dvs många riksdagsledamöter hade egen erfarenhet av studier på folkhögskola. Många (som ej undersökt saken) menar att riksdagsledamöter idag har föga eller ingen erfarenhet eller kunskap om folkhögskolornas arbete, betydelse och särart.

I tidningen *Folkhögskolan* 2017 intervjuas Henrik Nordvall, docent och biträdande professor vid Linköpings universitet. Nordvall undersökte tillsammans med statsvetaren Charlotte Fridolfsson, hur många riksdagsledamöter som hade folkhögskoleerfarenhet.¹

Folkhögskoleregistret visar folkhögskoledeltagande efter 1998 (långa kurser), samt data från 2010 gällande kortkurser. Minst 95 riksdagsledamöter, 27 procent, hade gått en folkhögskolekurs. Det fanns skillnader mellan de olika politiska partierna. Bland de rödgröna partierna hade runt hälften gått på folkhögskola, i huvudsak kortkurser. Bland de borgerliga riksdagsledamöterna var deltagandet lägre. Centerpartiet har, enligt Nordvall tidigare haft en tradition av deltagande. Där var det drygt 20 procent som hade folkhögskoleerfarenhet. De geografiska skillnaderna var också stora. Störst andel folkhögskoledeltagare fanns bland riksdagsledamöterna i Västerbotten och Norrbotten. Lägst i Stockholm och Malmö

Nordvall menar att låg representation av folkhögskoleerfarenhet bland borgerliga partier kan bli ett problem i framtiden. Men detta är bara ett möjligt scenario. Stödet tycks inte primärt bygga på eget deltagande på folkhögskola utan en övertygelse om folkbildningens betydelse. Stödet till folkbildningen har varit ganska intakt, oavsett parlamentarisk sammansättning de senaste 20 åren. Mer aktuella data har jag inte funnit. Frågan är om det Nordvall menar kan bli framtidens problem redan är här.

¹ "Många i riksdagen har studerat på folkhögskola". Tidningen *Folkhogskolan.se* 4 december 2017.

<https://www.vilarare.se/folkhogskolan/10-fragor/manga-i-riksdagen-har-studerat-pa-folkhogskola>

Nordvall är även föreståndare för Mimer, det nationella programmet för folkbildningsforskning i Linköping.

Utöver Nordvall-Fridolfssons undersökning skulle det givetvis också vara intressanta data att få veta hur stor andel av partiernas politiska tjänstemän som har folkhögskoleerfarenhet. Mig veterligt finns inte en sådan undersökning.

För att summera: folkhögskolans särart kräver ekonomiska resurser för att bibehålla sin särart, bland annat de små deltagargrupperna, för att uppnå konkurrenskraftiga löner som både kan garantera att engagerade pedagoger stannar kvar och att nya kan anställas, ges utbildning/fortbildning samt att investeringar i lokaler och nya idéer/projekt kan förverkligas, dvs att kreativiteten kan tillvaratas.

Mediabevakningen av folkhögskolan är liten. Vidare är politiskt stöd för folkhögskolan och folkbildningen nödvändigt. Här är det uppenbart att flera konservativa politiska partier med Sverigedemokraterna i spetsen inte anser att folkhögskolan är så betydelsefull som den visar sig vara i olika undersökningar.

BERÄTTELSEERNAS VAD, VARFÖR, NÄR OCH HUR

"Mätte berättandets tid inte vara förbi, trots alla knapptryckningar" skriver Bernt Gustavsson i sin krönika i *Folkhögskolan* 2021.¹

Tillsammans med en folkhögskolegrupp i samhällskunskap på Långbro folkhögskola tidigt 1990-tal läste jag min första Gustavsson, *"Världsbilder"*. Deltagarna skrev senare sina personliga brev till Gustavsson med frågor och synpunkter på boken.² Gustavsson hör till de folkbildare och forskare som gärna använder sig av skönlitteraturen som exempel på fenomen och händelser i vår vardag. Hans resonemang i olika sammanhang handlar bland annat om "vetenskapsbaserad sanning" i förhållande till fiktion.

¹ *Folkhögskolan* nr 1, 2021. https://issuu.com/kisch/docs/folkh_gskola_1_2021

² *Världsbilder* - Synen på människa, samhälle och natur (1988)

Utöver att berättande i olika former är självklart i folkhögskolans olika utbildningar, så finns många profilutbildningar – heltid, deltid, veckoslutskurser, sommarkurser, distanskurser – som erbjuder ”berättande-kurser”. Bland alla återfinns till exempel ”Biografiskt berättande, Berättande fotografi, Story Master Class, Att skriva roman, Skriva in sommaren, Boxas och berätta, Berätta i lera, Berätta för barn med ord och bild, Berätta med ljud, Skriv ditt liv, Berättarpionjärerna, Gestalta minnen” och många fler.¹

Varför är det då intressant och viktigt att undersöka berättelsernas vara och dokumentation i folkhögskolan?

Ruhi Tysons har fördjupat sig i bildningsberättelser. Vid Folkhögskoleforum 2021 handlade hans föredrag just om vikten av våra berättelser.² Tyson menar att berättelser är rika på kunskap och ställer frågan: när och hur gör vi så att bildningsprocesser sker?

Tyson menar också att våra bildningsberättelser försvinner från folkhögskolorna, exempelvis då pedagoger går i pension. Våra berättelser finns inte kvar i litteratur, i byggnader eller i andra materiella ”kvarlevor”. Vi kan därmed inte veta vad en ”föredömlig lärare” gjorde för 50 år sedan. Den berättelsen är borta. Bland annat därför, menar Tyson, behöver vi berätta och systematiskt dokumentera vad vi gör, hur och varför.

I ESF-projektet *Folkhögskola som arena för metodutveckling med nyanlända* (FAMN)³ arbetade sex folkhögskolor runt om i landet 2019–2021 med huvudfrågan

”Vad är det vi gör när vi gör det?”.

Deltagande folkhögskolor arbetade utifrån en förändringsteori utarbetad i workshops. Förändringsteorin inkluderade individnivå, verksamhetsnivå samt strategisk nivå på kort, mellan och lång sikt. En strukturerad metodutveckling, med metoder för dokumentation som kan användas i olika sammanhang.

Förenklat användes två linjer för att beskriva hur folkhögskolorna arbetar didaktiskt: en linje med utgångspunkt i ett utvecklingshjul - ”kvalitetshjulet” - där dokumentationen har utgått ifrån frågorna: ”Var är vi? Vart ska vi? Hur gör vi? Hur blev det?” Vilka blev resultaten?

Hur fortsätter vi?” Och inte minst: ”Vad är det vi gör när vi gör det vi gör?” Den andra linjen utifrån dokumenterade berättelser.

”Kvalitetshjulet” - kontinuerliga utvärderingar - inkluderade berättelser och kollegialt lärande, något utvärderaren/utredaren Niga Hamasor kallar ”prövad beprövad erfarenhet”. Det vill säga att hela tiden systematiskt dokumentera och följa upp. I detta arbete var även Ruhi Tyson handledare och inspiratör.

Berättelsernas betydelse beskrivs i FAMN-projektet som det som ”lyfter och synliggör vårt sätt att arbeta utifrån det som är unikt och speciellt för folkhögskolan”.

Sammantaget har projektet tagit fram cirka 100 metoder och berättelser i samarbete med 222 deltagare och 30-talet pedagoger.

¹ <https://www.folkhogskola.nu/kurstyper/profilkurser/?type=sarskild&query=berattande&page=1>.

Sökord: berätta, berättande, storytelling, skriva. Samt <https://www.folkhogskola.nu>.

² Folkhögskoleforum 2021: <https://folkhogskolekanalen.screen9.tv/media/SQ8c7ul-uksWkx2OftknfQ/ruhi-tyson-hur-ska-en-folkhogskola-skapa-ett-bildningsnarrativ-folkhogskoleforum-2021>

³ Utrikesfödda på folkhögskola (2021). Svensson, Wallin, Östlund. Folkbildningsrådet, delfinansierat av Europeiska socialfonden. Utrikesfödda på folkhögskola, metoder och berättelser. Zoom-seminarium 2022-04-01. Deltagande folkhögskolor var Dalslands, Eslövs, Hagabergs, Marieborgs, Strömbäcks och Västerås folkhögskola.

Ett slags berättelser är de utvärderingar i olika former som flitigt genomförs i folkhögskolan. Utvärderingarnas funktion är att ge deltagarna möjlighet till reflektion över sitt lärande och personliga utveckling, dvs sin bildningsresa. Utvärderingarna bidrar också till verksamhetsutveckling där pedagogerna – som är folkhögskolornas stabila kontinuitet och över tid permanenta ryggrad – samt ledning kan få syn på verksamheten och därmed goda verktyg att utveckla och vid behov förändra arbetet. Ett tredje syfte med folkhögskolornas utvärderingar är att redovisa inför bidragsgivande myndighet vad utbildningen ”gett” de studerande. Ett fjärde syfte kan vara att ge folkbildningsforskare underlag till forskningen. Ett femte syfte skulle kunna vara att på en och samma folkhögskola utveckla samarbetet mellan olika utbildningar/kompetensområden.

Genom utvärderingar kan vi möjligen få delsvaret på frågan Tyson formulerar:

”Vad har jag gjort när min/vår praktik närmar sig mina/våra ideal?” och

”Vilka kunskaper och vilken personlig utveckling har pågått under min tid på folkhögskolan?”
dvs praktikens iscensättande.

Frågan är dock hur stort utrymme bildningsberättelserna ges i dessa utvärderingar?

Värdegrundsdokument riskerar alltid att bli tomma och ytliga ord. Dessa dokument säger föga om vad som sker i praktiken. Vad betyder till exempel ”ett antirasistiskt arbetssätt”? Vad innebär ”inkludering” i praktiken?

Detsamma gäller personaldagar, fortbildningsdagar, inspirationsdagar. Min erfarenhet efter dryga 33 år i folkhögskola där jag deltagit - och ibland lett sådana dagar – är att kreativiteten, analysförmågan och de många goda idéerna hos folkhögskolepersonalen inte är en bristvara. Det som däremot kan brista är själva uppföljningen och iscensättandet av de viktiga och goda idéerna.

Ruhi Tyson menar att bildning är direkt sammankopplat med meningsfullhet i livet. Den biografiska identiteten, som Tyson uttrycker det, dvs det som finns i våra berättelser av det vi upplevt, gjort, känt osv. har betydelse för våra liv.¹

Vi kan alla uppleva ”stjärnstunder” där vi antingen som studerande upplever ”aha-moment”, eller som pedagoger i ”pedagogiska ögonblick” där vi känner att här och nu har något viktigt hänt i rummet. **Men om vi inte delar med oss av dessa stunder, kan vi heller inte synliggöra idealen vi praktiserat; vad och hur vi gjort och varför.**

I våra berättelser kan vår praktik synliggöras. Praktiken, det vi gör tillsammans och utvecklar tillsammans, är naturligtvis det väsentliga. Inte värdegrundsdokument och annat som vi skriver och kanske läser, men som ofta finns där som ”döda” dokument. Denna uppfattning delar jag helt med Tyson. Om våra praktiker inte fungerar bra, kan också berättelserna och samtalen om detta leda till lärande, förändring och utveckling.

Våra livsberättelser och bildningsresor är vidare ett sätt att bearbeta våra liv.

Under mina många folkhögskoleår har jag exempelvis ofta varit uppsatshandledare för deltagare som gått sitt sista år på Allmän kurs. Till en början var jag och kollegor överens om att valda uppsatsämnen inte skulle handla om alltför nära livstrauman då vi pedagoger tänkte att dessa ämnesval skulle hindra kursdeltagaren från att med nyktra ögon se och ta till sig forskningsrön och de mer allsidiga fakta som fanns i ämnet. Därför avrådde vi deltagarna från att skriva om (sin egen) anorexi, mors bråda död, systers ms-sjukdom, osv.

¹ Ruhi Tyson. Folkhögskoleforum 2021: <https://folkhogskolekanalen.screen9.tv/media/SQ8c7ul-uksWkx2OfktnfQ/ruhi-tyson-hur-ska-en-folkhogskola-skapa-ett-bildningsnarrativ-folkhogskoleforum-2021>

Men under årens lopp har jag tänkt om, tillsammans med kollegor. Att få chans att bearbeta sitt liv i form av en undersökande uppsats kan vara till stor hjälp i ens livsresa och bildningsprocess.

Att förstå sig själv. En läkeprocess. Ett läkandets sociologi.

Ruhi Tyson beskriver denna bildningsorienterande pedagogiks djupare insats som ”biografisk läkekonst, det vill säga hur gör vi livet meningsfullt?”¹

En berättelse vi delar blir också ett **stöd för minnet**.

En fin metod för deltagare att få chans att dela sina berättelser är så kallade ”Walk and talk” eller samtalspromenader. Med strukturerade frågor och byten av samtalspartners, underlättas samtalen även för de allra blygaste. Men de som kan och vill ”avvika” från frågorna gör det – och det uppmuntras av pedagogerna. Om huvudsyftet med samtalspromenaderna är att lära känna varandra, finns inga krav på ”resultat” eller att följa frågorna.

För att sammanfatta vikten av bildningsberättelser, delandet av dem och dokumentation av desamma i folkhögskolan:

- synliggörande av våra ideal
- synliggörande av våra praktiker och metoder
- sätta ord på tyst kunskap
- underlag för kvalitetsutveckling samt kollegialt lärande (här talar vi om olika plan: individuellt – på verksamhetsnivå – på strategisk eller strukturell nivå)
- kunskap om när och hur vi gör så att bildningsprocesser sker
- deltagarreflektioner över bildningsresor: kunskaper, personlig utveckling, nya behov
- bearbetande av våra liv och eventuella trauman
- språkutveckling
- synliggörande av meningsfullhet
- stöd för minnet
- bevara och föra vidare professionens kunskaper och kompetens
- kontinuitet mellan generationer folkhögskollärare och bevarande av professionens historia.

Hur unika folkhögskolorna än är, är vi långt ifrån de enda som arbetar med berättande.

För att nämna några exempel:

2019 lanserade exempelvis Utbildningsradion sin serie ”UR Samtiden – Lära med berättande”.²

Här finns en mängd intressanta föreläsningar som ”Berättande för kunskap och bildning”, ”Berättande som kunskapsförmedlare – att använda berättandet som metod för att kommunicera kulturhistoria”, ”Muntligt berättande som konst och metod” och ”Kampen om sanningen”.

Guy Tilkin³ talar om det ”narrativa tänkandet” och skiljer på människans två olika sorters tänkande: det logiska paradigmatiske tänkandet där vi letar orsakssamband och hanterar fakta å ena sidan, och å andra det ”narrativa tänkandet” där vi tänker kring mänskliga relationer, känslor och specifika samband mellan händelser. Berättandet som ett ”meningsskapande verktyg”, ett minnesverktyg och en konstform. Vidare är berättelsen en god grund för språkutveckling och självtillit. Alla har inte självklart det självförtroende det kräver att dela sina berättelser med andra. Ett uttalande som senare i denna rapport kommer att bekräftas av en folkhögskolepedagog som arbetar just med ”Att våga tala”.

I västvärldens samhällen och utbildningar, menar Tilkin, är det logiska tänkandet högre värderat än det narrativa.

¹ Utrikes födda på folkhögskola, 2021. Sidan 63.

² <https://urplay.se/serie/211293-ur-samtiden-lara-med-berattande>.

Arrangerat av Nordiskt berättarcentrum, Västerbottens museum och Umeå universitet.

³ Guy Tilkin är koordinator och konstnärlig ledare för Europas största berättarfestival i Alden Biesen, Belgien.

I muséernas arkiv finns en mängd nedtecknade berättelser. Samtidsdokumentation pågår också av en mängd olika aktörer. Ett exempel är berättelser om barns upplevelser av covid-pandemin som Uppsala universitet arbetat med. ¹

Det ordnas vidare en mängd workshops och berättarkurser världen över. Bland internationella storytelling-festivaler finns den som genomförs varje år sedan 1995 i Alden Biesen, Belgien. Nu även säte för Federation for European Storytelling (FEST). ²

”Storytelling” har olika undergenrer. Berättarformen har också fått en ny och helt annan kommersiell betydelse. Företag använder sig idag av ”storytelling” i marknadsföringen för att fånga in konsumenter. Denna interaktiva kommunikationsform är helt enkelt en kreativt berättad story för att både upprätthålla kontakt med ett företags kunder, och locka nya. Här finns företeelser som ”Corporate Storytelling” och ”Storybranding”. ³

Nätverket Berättarnätet Sverige (BNS) är ett öppet nätverk som stöttar och engagerar den svenska berättarrörelsen. Det är en ideell förening och drivs för alla som är intresserade av den muntliga berättartraditionen. Nätverket har olika föreningar runtom i landet. BNS är också medlem i FEST. ⁴

Då fokus i detta forskningsprojekt inte ligger på berättelsernas likheter och olikheter, eller var, när och hur berättelser delas, lämnar jag dessa frågor därhän.

¹ <https://www.uu.se/nyheter/artikel/?id=16954&typ=artikel>

² Federation for European Storytelling. <https://fest-network.eu/members/landcommanderij-alden-biesen/>

³ <https://www.stockholmmediafactory.se>

⁴ <https://www.berattarnatet.se/bns/om-berattarnatet-sverige/>

Det finns också en Världsberättardagen som infaller runt 20 mars varje år.
<https://globalstorytellingday.org>

HUVUDSAKEN: INTERVJUSAMTALEN – RESULTAT & SUMMERINGAR

Här nedan redovisas ett koncentrat av intervjusamtal med deltagare, pedagoger och folkhögskolerektor. Då de tre första frågorna hänger intimt ihop, får de utgöra ett sammanhängande avsnitt. Dessa resultat är också en beskrivning av det som idag är en folkhögskolas särart. För utlovad anonymitet benämns pedagogerna enligt följande: 1, 2, 3 och 4 arbetar på Allmän kurs, pedagog 5 på kulturutbildning och pedagog 6 på fritidsledarutbildning. Deltagarna benämns 1 och 2. Alla utan inbördes ordning. Rektor benämns som rektor.

1. Vad **gör** folkhögskolepedagogen när kursdeltagare/ du upplever/ upplevt stor "nöjdhet" och "meningsfullhet"?
2. Vad **gör** folkhögskolepedagogen idag och i en nära imorgon när vi "värnar, stärker och utvecklar demokratin" i praktiken?
3. Hur uppfattar och beskriver folkhögskolestuderande och folkhögskolepedagoger folkhögskolans praktik i sina rum/ på folkhögskolan?

Deltagare 1 (tidigare Allmän kurs, nu Konstutbildningen):

- Folkhögskolan har gett mig mycket. Jag har utvecklats som person. Mitt förhållande till lärare och studerande har förändrats. Mina dåliga erfarenheter från mitt hemland har försvunnit. Nu har jag sunda relationer till lärare och medstuderande. Vänskap betyder också något annat nu. Folk förstår mig. Jag har aldrig haft så nära relationer till folk som nu. Jag kan diskutera det jag inte vågat förut – inte bara på grund av mina erfarenheter från hemlandet. Jag är inte rädd att bli missförstådd. Det är till exempel frågor om demokrati, religion, sexuell identitet. Det är djupa ämnen som jag är intresserad av. Folkhögskolemiljön är viktig för detta. Ta till exempel våra ständiga arbeten med mänskliga rättighetsfrågor. Vi hade det här MR-projektet 2021–22 "Inte en människa mindre" vilket gav mig mycket.

- Varje människa har en "profet" inom sig och jobbar för det var och en brinner för. Några för kvinnors rättigheter, andra för miljö och klimat. Nu förstår jag att alla inte behöver kämpa för allt. Ta till exempel polisen som besökte oss, Simon Häggström, som arbetar med eller snarare mot prostitution. Eller journalisten/ författaren Kerstin Weigl ("I händelse av min död"). Det är en sådan fin tillgång att få träffa sådana människor i vår folkhögskolemiljö. Att få se sådana exempel på människor som kämpar.

- Med "profet" menar jag både i religiös betydelse eftersom jag är uppvuxen i en sådan miljö och förstår betydelsen av "profeter" även om jag själv inte är religiös. En förebild. Men också i betydelsen människor som brinner för något.

- Grupparbeten, utflykter i naturen och museibesök har betytt särskilt mycket. Det fanns det inget av alls i Kommux. Museibesöken med en kunnig pedagog som bidrog till att se muséet med nya ögon, hur man kan tänka kring vissa frågor. Det är besjälning!

Deltagare 1 menar att "folkbildning" är ett elastiskt begrepp.

- Men det utgår från varje människas möjlighet och lust att kunna lära sig. Det finns ingen inskränkt mall. Man måste se till varje unika människa. Jag ser till exempel mina vänner på folkhögskolan efter ett år – som de vuxit! De är mer sig själva, klokare. Jag var på en redovisning på Allmän kurs för några månader sedan. Det var så tydligt då hur människor utvecklats. Jag säger verkligen att "jag älskar folkhögskolan"!

- Jag har fått vara mig själv. Det har stor betydelse. Inte minst för de som arbetar med integrationen. Folkhögskolan är en bra väg att integrera människor. Det är eller borde faktiskt vara en självklar väg för de som kommer nya till Sverige. För mig var det så att efter fem år i Sverige hade jag aldrig kommit nära det svenska samhället. Nu har jag det. Att kunna få diskutera skatter, demokrati, konst ... jag har vuxit och blivit en annan människa, som är sund – själva folkhögskolemiljön är sund.

- De på Allmän kurs som kommer från andra länder är glada, de får vara sig själva! Och det kulturella utbytet är viktigt. Man behöver inte vara svensk för att utbyta kulturella erfarenheter. Jag har t ex samtalat mycket med en studerande på Allmän kurs med rötter i Iran om vad som händer i Iran just nu. Jag ser många paralleller till vad som hänt i mitt hemland.

- Men jag har slutat tänka på hur det varit. NU har jag chansen till något nytt och vill ta den! Men mina erfarenheter bidrar så klart – att se världen ur andra perspektiv. Jag har inte heller tidigare tänkt mig att jag kan vara politiskt aktiv, men nu funderar jag på det! Lokal politik i Märsta till exempel.

- I Konstutbildningen känner jag mig ibland som en 6–7-åring som aldrig fått arbeta med färg förut. Min far tyckte inte att män skulle syssla med färger utan vara män och försörja sig och sina familjer. Jag gömde mig ibland under sängen för att kunna rita något smått i fred så att min far inte skulle se. På gymnasiet ritade jag loggor till företag, små symboler, bilder, variationer av vår flagga... Min far såg det i mina anteckningsblock och blev arg, och sa: du behöver tiden till att utbilda dig till något riktigt gediget yrke som ingenjör eller tandläkare.

- Nu har det lilla barnet fått chans att uttrycka sig fritt. Det är faktiskt fortfarande svårt att acceptera. Vi jobbade nyligen med projektet "Kartan" och jag har aldrig känt mig friare! Jag jobbade helt fritt. Jag ville gråta för något i mig kände en sådan glädje! Jag har aldrig rört min kropp på det sättet. Bara själva skapandet! Att kunna sitta en väldigt lång stund framför en duk och se något växa inom sig som sedan kan uttryckas i färger.

- Folkhögskolemiljön gör att man kan känna sig trygg och det betyder allt för att kunna berätta sin historia utan att oro sig för någonting. Vår rektor sa en gång till oss alla: bemöt andra på det sätt som du själv vill bli bemött. Efteråt kände jag mig förändrad. För så är det ju!

- Massor av böcker i folkhögskolan har betytt mycket för mig, till exempel Arash Sanari ("Sverigevänner"), Kerstin Weigl ("I händelse av min död"), Sofia Näsström ("Demokrati – en liten bok om en stor sak") och artiklar vi studerat i engelska och historia.

Nu på Konstutbildningen läser vi böcker om konstens roll i det demokratiska samhället. Jag vet inte men tror att lärarlagen är duktiga på att rekommendera litteratur.

- Jag vill verkligen engagera mig mer i samhället nu. Nu har till exempel den nya regeringen beslutat att ta bort det fria inträdet till muséerna. Jag pratade om det med en kompis på Allmän kurs häromdagen. Vad det betyder för till exempel en förälder som faktiskt inte har råd med museinträden. Då har vi förlorat jättemycket. Människors och barns möjlighet till upplevelser!

Deltagare 2 (SMF och sedan Allmän kurs):

- Folkhögskolan har betytt att jag har fått en annan syn på livet. Jag förstår mig själv bättre och har förstått att alla inte har "perfekta liv". Det lär vi oss då vi delar erfarenheter med varandra.

- Innan folkhögskolan ville jag göra alla andra lyckliga. Jag kunde inte vara mig själv. Jag hade egentligen inga egna åsikter. 2016 var ett jobbigt år för mig på grund av händelser i familjen. Men jag kände trygghet på folkhögskolan. På tidigare utbildningar förstod de mig inte heller, mina svårigheter och mina behov. Jag fick inte den hjälp jag behövde.

- Studiebesöken och studieresorna har betytt mycket, till exempel till muséer och universitet. De har varit meningsfulla. I skolan innan folkhögskolan gjorde vi inga utflykter. Skulle vi göra något gemensamt fanns där alltid ett tvång. Det tycker jag är fel.

- Svensklektionerna var lärarrika. Läraren var öppen, trevlig och genomgångarna så att man förstod, tydlig utan att vara sträng. Lustfyllt var till exempel studieresan till Gotland med ett gemensamt boende, de olika besöken bland annat gamla Visby och umgänget.

- Min bildningsprocess på folkhögskolan kopplar jag till det kreativa, det skapande, historia och allas berättelser. På folkhögskolan fick jag också arbeta på alternativa sätt för att klara det svåra, till exempel matematiken där jag fick arbeta muntligt.

- Jag har tidigare känt mig väldigt sviken av vuxenvärlden under min uppväxt och därför hade jag tillitsproblem när jag kom till folkhögskolan. Jag bearbetar fortfarande den sorg jag bär. Men på folkhögskolan valde jag att berätta om mina livserfarenheter för några, både lärare och medstudenter, och jag blev lyssnad på.

- Att höra andras livsberättelser har betytt mycket. Alla bär på en historia som man kan välja att dela eller inte. Mest har det skett i pauser men också under lektionstid.

En klasskamrat jag hade ville inte gärna berätta om sitt "tidigare liv", vilket var helt förstäligt eftersom hennes far hade blivit dödad under en fotbollsmatch och hon med familj jagades av journalister.

- Överbuvudtaget har lärarna föreslagit filmer, böcker och texter som har betydelse för oss i våra liv. Den första bok jag läste på Allmän kurs var Lawen Mohtadis "Den dag jag blir fri". Den betydde mycket för mig. Katarina Taikon kämpade för romernas rättigheter och hon gick själv på folkhögskola. När jag tänker på henne tänker jag på samernas villkor nu och hotet mot dem och vår nya regering. Fortsatt gruvexpansion eller? Vi läste också Åsa Linderborgs "Mig äger ingen". Den betydde också mycket för mig.

Dessa två folkhögskoledeltagares upplevelser och berättelser av sina bildningsresor, bekräftas av uttalanden i läsårsutvärderingen i Allmän kurs efter läsåret 2021–22. Där kan bland annat läsas:

" Att lärarna kan gå runt med ett leende och stråla positiv energi som smittar av sig betyder mycket för mig. Och att kunna göra detta alla dagar under ett helt år, fast att vi alla är människor och säkert har våra egna bekymmer och oroar oss för olika frågor gör att det betyder ännu mera."

" Jag kan läsa böcker på originalspråket (svenska). Jag har mod att tala / Jag fick lära känna nya människor + våga prata svenska framför andra + diskutera olika ämnen + lärde mig att jobba i grupper / träffat vänner för livet! / att jag trivdes i skolan och kände mig trygg med min omgivning / mkt bättre än jag trodde! Uppgifter kändes inte jobbiga men roliga i år..."

" På fhsk kan man studera i sin egen takt om man vill det / Språkåret är bra – det är en liten grupp / Största skillnaden är att vi är deltagare och inte studenter, vi kan påverka lika som lärarna här på skolan."

" inte så många ämnen (samtidigt)+ inte så mkt stress / det är lättare på fhsk / samarbete, det känns som att på Komvux är man mer på egen hand, men på fhsk kan man få hjälp av andra / det är en väldigt fantastisk skola för att det hjälper eleverna mycket / pressen inte lika stor = bra!"

" Man får lyssna på andras åsikter och ser världen med andras ögon."

" Jag förstår vem jag verkligen är. Jag har nu förståelse för mina mål, önskningar och känslor. Det känns nu mer naturligt att jaga och sträva efter mina mål. /

"Jag har lärt mig hur man studerar på rätt sätt. / Det är lättare att prata med andra om det finns ett problem, framförallt med lärare. Jag har lärt mig att jobba med många olika människor. / Jag har utvecklats så otroligt mycket som människa – har nog aldrig varit så självsäker i mig själv och våga prata inför och med andra människor utan att tycka att det är jobbigt / jag är mer öppen och social, har omvandlats från introvert till extrovert / jag har lärt mig studera på rätt sätt och socialisera / bättre kommunikation med lärarna / mer tolerant mot människor, mer social, mer öppen mot alla."

Pedagogerna på Allmän kurs betonar folkhögskolans värde för individens utveckling och bygge av självtillit. Här är grundbulten *den lilla gruppen* och *bygget av tillit och trygghet* i arbetet.

Pedagog 1:

- Vi har arbetat med en liten grupp i temablocket "Tala" i många år nu, främst för de som har stora svårigheter att tala inför grupp. Vi leker i början och gör korta övningar, ibland improviserade i stunden. Viskeleken, sagor där det erbjuds en början och där deltagarna får fortsätta, "beskriv och rita", "prata en minut om apelsin" (oförberett). På så vis leker vi fram ett självförtroende, en tilltro till sig själv. Deltagarna brukar också få hålla ett hyllningstal till någon självvald. Det upplevs som mycket meningsfullt. En ung kvinna (NM) skulle till exempel resa till hemlandet till sin systers bröllop och nu kunde hon förbereda ett bröllopstal. En annan ung kvinna (M) hade ett gravt talfel. Hon övade och övade och senare när hon hade slutat hos oss höll hon ett fantastiskt tal till en gammal kollega till oss som fyllde 80 år.

- Vi bygger helt enkelt tillit till lärare och grupp och den ständiga uppmaningen är att våga kasta loss!

Pedagogerna beskriver många enskilda kursdeltagare som bär med sig livsöden och tillkortakommanden i tidigare utbildningar och i livet. Detta påverkar deras möjligheter att tillgodogöra sig studier och utvecklas. Men många är de som ändå återerövrar sina liv och framtidsmöjligheter under sin folkhögskoletid. Någon har läst sitt livs första bok. Någon har äntligen, tack vare ett nyvunnet självförtroende, kunnat frigöra sig från sin dysfunktionella familj. En annan har förstått att hen inte är "dum i huvudet". Ytterligare någon har börjat våga tala i grupp. Många är också de deltagare som kommer tillbaka till sin folkhögskola för att berätta om hur de nu flyttat hemifrån, sökt och antagits till en högskoleutbildning, börjat ett arbete osv.

Pedagog 2:

- En deltagare trodde sig definitivt vara "dum i huvudet" på grund av syrebrist vid födseln och tidigare skolerfarenheter. Men hen kämpade och utvecklades bland annat i matematiken. Resultatet blir ett självförtroende för resten av livet! Och vad gjorde jag som lärare? Som vanligt. Kontinuerligt peppande, avdramatiseringar av ämnet, skämt, småprat och uppmaningen att "hålla på".

Just detta peppande dvs bekräftelse, uppmuntran och bejakande återkommer andra pedagoger till:

Pedagog 5:

- När deltagarna uttrycker "nöjdhet" tror jag det beror på att vi inkluderar. Teorier omsätts i verkliga övningar. Vi ser alla, möter allas blickar, vi bekräftar och lyssnar på allas röster även de som inte tar plats men där deras inandning hörs – ett tecken på att något ska sägas. Vi ser allas ansiktsuttryck. Alla är viktiga, för oss alla, för mig. Gruppen är en hel grupp.

- Jag har fått höra att deltagarna är nöjda med att jag förklarar idéer och att de får göra övningar, för att förstå vårt arbete och folkbildningen. Vi exemplifierar genom att göra.

- Jag har också fått höra att jag som pedagog är bra på att beskriva deltagarnas insatser. Jag uttrycker mig inte i form av "det var bra eller dåligt". Det här handlar också om att träna sig i att värdera sig själv. Att lita på och utveckla sitt eget omdöme. Deltagarna behöver ha tilltro till att de klarar saker även vid tvivel, hopplöshet osv – och klarar sig i livet. Vi har alla kraft i oss, särskilt vid svåra situationer. Jag har fått höra att jag är bra på att "peppa"! Vilket är viktigt hos pedagogen.

- För oss i kulturutbildningarna är demokratiuppdraget främst vikten av det fria ordet och det fria uttrycket. Att få ta plats, vara den man är, göra egna tolkningar. Det är mer än former som till exempel omröstningar. Vi arbetar också med exempel på människor som haft betydelse i den demokratiska kampen.

Pedagogen problematiserar nutidens unga deltagare och den instrumentella tid vi lever i samt upplevelsen av ständig tidsbrist.

- Jag fick höra av skolrådsrepresentanterna att de tyckte att skolrådsmötena var tråkiga. Att de inte blev lyssnade på. Då initierade jag en dialog med gruppen och skolrådsrepresentanterna - - - Jag sa: gå dit! Protestera! De här deltagarna tillhör ju generationen mellan 19 - 40 år där allt är taget för givet. Men nu har de inte fått det de velat. Då måste de förstå folkhögskolan som en demokratisk plats där de kan protestera och begära att bli lyssnade på. Det kräver engagemang.

- Det är till exempel svårt att få de studerande att sluta tänka på att lärarna alltid ska bedöma. Men eftersom våra kulturutbildningar inte är behörighetsgivande utbildningar så kommer vi undan en del av den här problematiken. Vi ser till att den studerande gjort sin övning, att den gjorts i tid och att hen förstått instruktionen.

- I utbildningen borde det vara lättare för deltagarna att påverka innehållet. Det kräver dock en trygg och stark grupp. Annars övergår pedagogens ledarskap i en eller några fås starka ledarskap. Jag har genom åren blivit mer pragmatisk, jag gör det som går att göra.

- Om jag jämför med mitt barns gymnasieutbildning så arbetar vi ju med att den som studerar ska lära sig, inte gå en utbildning för att bli bedömd. I början av vår utbildning är det många frågor som "ska vi göra så här?" men sedan blir jag alltmer "utslängd" som lärare vilket är jätteskönt att uppleva.

- Vi för en hyfsad diskussion om det här i arbetslaget, men nya kollegor hinner inte alltid delta i de viktiga diskussionerna. Några nya kollegor är inte heller ödmjuka i det att arbeta på folkhögskola. Vid problematisering av vad det är vi gör och hur, så kan det bli konflikt. Det är främst TIDEN vi har problem med. Att hinna prata om våra pedagogiska modeller, syftena med vår folkhögskola och våra utbildningar.

Pedagog 5 lyfter också exempel ur ett anställd-perspektiv.

- Jag ser luckor där det finns skendemokrati. Vi får säga vårt men sedan spelar det inte alltid någon roll. Det händer att större viktiga beslut inte alls hamnar på personalens bord. Hos oss togs ett stort beslut om ett helt alkoholfritt internat för inte så länge sedan. Där hade inte personalen någon som helst röst. Det är en demokratisk lucka.

På Allmän kurs arbetar lärarlaget utifrån ”fyra A:n”: andra chansen, avskolifiering, avcurlifiering och avkolonialisering. Lärarlaget beskriver gemensamt detta:

- Vi arbetar med ”avskolifiering”. I matematiken till exempel får kursdeltagaren frågan: när är du färdig? Då kommer du för att göra en diagnos. I svenska/engelska frågar den studerande kanske hur lång en textuppgift ska vara. Pedagogens svar kan då vara: ”när du är nöjd. När du fått det sagt som du ville få sagt”. Det måste vara deltagaren som äger sin process, sitt liv och sin bildningsresa – inte pedagogen. Sedan är det en annan sak om vi har övningar där det gäller att träna ett givet format och ett givet antal ord.

- ”Avcurlifieringen” består i att kort och gott inte curla. Om en deltagare påpekar att rummets vägglocka är trasig, kan pedagogen antingen åta sig att fixa det (curling) eller fråga om deltagaren kan fixa det.

- För många är folkhögskolan en ”andra chans” eller en tredje, fjärde osv. Eller för några kan det bli en ”andra chans” inom andra chansen dvs i folkhögskolan kan deltagaren pröva, misslyckas s a s och sedan pröva igen. Vi har många som av olika skäl behövt förlänga sin studietid hos oss.

- ”Avkolonialiseringen” handlar både om att aktivt välja bort eurocentriska och vita manliga perspektiv till exempel (litteratur, filmer osv) men också aktivt välja/välja bort det vi är uppvuxna i och präglade av (läs nordamerikansk mat som hamburgare, Coca Cola osv och Hollywood/Disney-filmer). Men det måste finnas en öppenhet hos pedagogerna för deltagarnas ”dåliga val”!

- Våra planeringsgrupper för resveckan får till exempel ganska fria tyglar. Utifrån en resbudget och tydliga ramar om inkludering och alkoholpolicy, kan de föreslå och argumentera för sina förslag. Det blir en bra process. Det blir en plan för aktiviteter, restid, kostnader osv. Det är meningsfullt för nästan alla tycker om att resa och lära. Detsamma gäller då ”stannabemma-gruppen” dvs de som inte kan resa av olika skäl.

Pedagog 3:

- Ett kvarstående resultat av ett mänskliga-rättighetsprojekt vi arbetade med 2018 är också arbetet med ”trygga rum”. Vid varje läsårsstart involveras deltagarna i att ta fram ett slags ”manifest” för hur ett tryggt rum på folkhögskolan ska vara och fungera. Vi återkommer till det då och då under läsårets gång, inte minst vid vårterminsstart då vi välkomnar några nya deltagare.

Pedagog 2:

- Vi pedagoger kan initiera mer reell makt åt deltagarna, till exempel ge skolrådet fler uppgifter som de kan äga. Vi frågar också deltagarna: vad behöver du? Och hur kan du ”skaffa” dig det? Om svaret blir en motfråga: ”hur ska jag veta det? Det är du som är läraren”. Ja då får vi resonera om saken. Det är deltagarnas liv, tid och eventuella CSN-lån.

- Ett exempel på avkolonialisering och deltagarinflytande, är att involvera deltagarna i exempelvis materialval. Vi frågar om motiveringar till förslag och om vi kan lära oss något av till exempel filmen x. Vi ser sällan filmer som ses av de flesta genom streamingtjänster, men även här kan det finnas bra motiveringar till varför vi bör se en viss film trots att den är ”mainstream”. Det meningsfulla innehållet återkommer. I historia arbetar vi med faktoider. Historiska händelser kan kopplas till ens egen person och insikten om att vi människor har samma slags känslor och behov nu som då – det blir en stark upplevelse.

Pedagog 6:

- Deltagarna har varit mycket nöjda med hur jag som pedagog bidragit till att skapa bra debattklimat och möten i gruppdiskussioner, att innehållet och metoderna var varierande. Teori och praktik om varannat. Jag jobbar mycket med powerpoint, läsning och reflektion inför lektionen så att jag kan ta upp saker deltagarna skrivit om vilket skapar en delaktighetskänsla på lektionen. Mitt val av stoff till lektionen är ofta en "fortsättning/fördjupning" på det som stått i boken. I helfartsutbildningen i "sociologisk fördjupning" låter jag grupper förbereda "lektioner" utifrån kapitel i böckerna. Där kommer mycket av deras tankar upp och jag har en öppenhet för att det ska vara så.
- Jag tror att nöjdheten dels beror på att de får svar på sina funderingar eller åtminstone en diskussion. Att de genom formen blir engagerade i ämnet - som är ett tacksamt ämne att undervisa i. De uttrycker också att jag är kunnig och ger förståeliga exempel. En klass som förstår är en nöjd klass.

Demokratiarbetet handlar om hur vi arbetar med både individ och grupp menar denne pedagog.

- Jag har också lektioner om demokrati och "bråkar" om begreppet med klassen. Direkt demokrati, representativ demokrati, deliberativ demokrati är några av vinklingarna jag berättar om och praktiserar på mina lektioner. Det finns fasta grupper i olika sammanhang, men allt emellanåt skapar jag alternativa grupper. Här har vi till exempel diskuterat hur en sådan grupp ska se ut. Ska man tota ihop de "duktiga" tillsammans och de "svagare" tillsammans eller ska man blanda. Jag föredrar att blanda.
- Personligen är jag tydlig med hur demokratin ska fungera i klassrummet/samhället (i alla fall med hur jag tycker att det ska fungera. De studerande får bygga upp sin egen förståelse av hur det ska fungera). Vi hade också en diskussion om var våra studerande fick sin dagliga nyhetsinput ifrån och svaren var allt ifrån TV-nyheterna till sociala medier. Den bubbla vi befinner oss i behövs och alla uppmärksammades på hur vi är i olika sociala medier-bubblor. De var egentligen redan medvetna om detta men en liten påminnelse är bra.

Att deltagarna blivit yngre, att många fler har olika funktionsvariationer är en utmaning menar denne pedagog.

- Här finns det en utmaning som främst gäller personer som inte "tillför något" i klassen och dessa ses ner på utifrån ett instrumentellt värde. Jag brukar prata om hur var och en skriver eller talar utifrån sin förmåga och att alla ska utmanas och utvecklas men att vi kommer att komma olika långt. Någon tyckte för några år sedan att jag var tuffare mot honom och "mellanmjölkade" med en annan i ett seminarium. Mitt svar var att de som producerar texter på en högre nivå behöver respons på en högre nivå och att om jag gjorde samma respons till den som producerar på en lägre nivå skjuter jag över huvudet på den personen. "Så när du är tuff mot mig betyder det att jag skrivit en bra text?" Ja! Detta diskuteras i arbetslaget men vi agerar nog olika.
- Vi har ju fortfarande blandade åldrar i våra klasser men också en hög grad av diagnoser (främst ADHD) vilket gör att jag måste anpassa lektionerna till detta. För det mesta tror jag att jag lyckats men ibland misslyckas jag. Diskussionerna i mina ämnen berikas av den kulturella bredd som finns. Vi får fler perspektiv än tidigare.

Pedagog 6 säger sig tro på gruppens styrka och Vygotsky. "Vi lär oss av varandra". Han lyfter också fram några gyllene ögonblick i sitt arbete.

- En muslimsk deltagare ville prova blodpudding. En annan gång talade vi om bön. Jag provocerade och frågade "tror ni på bön?" En studerande sa då att det var den bästa lektionen någonsin, den starkaste upplevelsen. Vi gick på djupet och funderade på just denna fråga grundligt. Deltagaren sa "du har förstört hela mitt liv. Jag har trott att vi har varit fria som människor men nu vet jag inte längre." Det finns en sådan styrka i mångfalden. "Det onda" och "sanningen" betyder i n t e samma saker för oss människor!

Pedagogernas materialval (texter, böcker, filmer osv) kommenteras såväl av pedagoger som de studerande. Skönlitteratur används mycket och ofta i folkhögskolan. Ruhi Tyson menar att läsning och berättandet är centralt i ungas bildningsprocesser. I litteraturen kan vi finna paralleller till våra egna liv. Igenkänning eller inte, läsningen kan ändå bidra till att vi får syn på oss själva, ja kanske till och med förändra våra liv.

Pedagog 1:

- Skönlitteraturen är betydelsefull för våra deltagare. När vi till exempel läst "Jag heter inte Miriam" (Majgull Axelsson) har det gett flera många äba-upplevelser. En studerande bestämde sig också för att alltid ha äpplen hemma, baserat på läsoplevelsen.

Alla deltagare har sina olika unika livserfarenheter och självklart berörs inte alla av en och samma historia. Det finns också de som reagerar mycket negativt på en bokläsning.

Pedagog 3:

- I läsning av "The Perks of being a Wallflower" i engelskan, väcktes det hos en deltagare traumatiska minnen om övergrepp under uppväxten. Blev det en bildningsresa? Ja det kan man säga. Pedagogen kan inte veta vad en bok eller en film väcker för slags minnen och känslor, men i den bästa av världar finns då en möjlighet till kuratorstöd på folkhögskolan.

Pedagog 4:

- Vi läste "Fjärilsvägen" (Patrik Lundberg) och det var inte alls populärt i början. Men när grupperna samtalade och reflekterade tillsammans så blev det mycket bra. Där ser man hur det gemensamma lärandet utvecklar. I läsning av "Ett öga rött" (Jonas Hassen Khemiri) kompletterade vi med att se filmatiseringen. Det är ett bra exempel på hur en jämförelse bok-film ger ett metaperspektiv.

Pedagog 2:

- Deltagare som lånar böcker av pedagogen är ett annat exempel på fina bildningsresor. Deltagaren vill veta mer för sin egen bildnings skull. När pedagogen tar med sig egna böcker och visar och berättar, ja det är intresseväckande och inspirerande för många. Vi har ofta studerande som aldrig läst en bok men som efter sin första jublar över att ha erövrat läsningen. En äba-upplevelse.

Summering (forskningsfrågorna 1–3)

Det framgår av svar från såväl kursdeltagare som pedagoger att det finns en upplevelse av ”stor nöjdhet” och meningsfullhet bland kursdeltagarna. Dessa upplevelser grundar sig i

- **varierade arbetsätt/metoder** som är **kreativa och anpassade till olika deltagares olika förutsättningar** men också
- **innehåll och val av stoff** – det som upplevs som meningsfullt. Detta för direkt tankarna till Paolo Freire som arbetade med ”de förtrycktas pedagogik” där respekt och dialog var grundelement liksom ett ”hoppets pedagogik”. Och där deltagarnas erfarenheter och behov stod i centrum.¹
- bygge av **trygghet och tillit, mellan deltagare-pedagoger** men också **mellan deltagare-deltagare.**

Det är också tydligt att pedagogerna medvetet arbetar för att ”värna, stärka och utveckla demokratin” i praktiken. Här handlar det bland annat om hur pedagogerna arbetar för

- **ett inkluderande rum där alla lyssnas på och ses, och uppmuntras föra sin talan** och att
- deltagarna **aktivt uppmuntras självständighet och att erövra sina egna bildningsresor och liv** samt att
- deltagarna har **stora möjligheter att påverka sina utbildningar.**

Det finns också tydliga idéer om hur

- **ett demokratiskt rum** ska fungera – bland annat hur
- **grupper blandas och inte bli ”elitistiska”.**

Deltagarna vittnar om betydelsen av

- **acceptans av olikheter i gruppen** och
- att **dela livsberättelser** och **erfarenheter** på frivillig basis.

En väsentlig gemensam nämnare hos pedagogerna är deras betoning av

- **vikten av små grupper** och att
- **bejaka, uppmuntra och bekräfta varje kursdeltagare utifrån vars och ens förutsättningar.**
- **Mångfalden hos deltagare** (ålder, etnicitet, gender och funktionsvariationer) ses som en **utmaning** men också som **en tillgång** , en utmaning att arbeta med.

Det är också tydligt att folkhögskoletiden varit utvecklande om inte omvälvande för de intervjuade deltagarna. Lika tydligt är de intervjuade pedagogernas stora engagemang i arbetet. Ett kollegialt **lärande** syftar till att skapa en bestående förändring. Genom att fördjupa, förädla och förändra insikter förändras också handlandet. Och för att den förändringen **ska** kunna ske behövs **lärande samtal** tillsammans i kollegiet. Här betonar särskilt en av pedagogerna **bristen på tid** till längre och djupare kollegiala samtal.²

Intervjusamtalen visar tydligt det som är del av folkhögskolesjälen: **samarbete** i motsats till konkurrens; **solidaritet** i motsats till egoism och **altruism** i motsats till självisk individualism.

¹ <https://infed.org/mobi/paulo-freire-dialogue-praxis-and-education/>

² För möjliga goda samtal om vårt förhållningssätt till tid rekommenderas bland annat läsning av Bodil Jönsson (professor emerita vid Lunds universitet) eller varför inte en gemensam titt på ”Filosofiska salongen” med Bodil Jönsson och Linus Jonkman: #80 Har tiden krympt? ”Malou Efter tio” (TV4, 23:36) 2018-11-02.

Forskningsfrågorna 4 och 5:

4. *Finns det ett värde i att systematiskt dokumentera, samla och sprida folkhögskolans väsentliga narrativ om våra demokratiska bildningsprocesser? Med den tidsnöd många folkhögskollärare arbetar i, hur ska det gå till?*
5. *Är det görligt att utarbeta en möjlig undersökande metod (eller flera) för systematiska folkhögskolenarrativ”.*

Pedagog 6:

- Under våra tre startveckor har vi obegränsat med tid för att dela våra ”linsberättelser”. Det är en process i att lära känna varandra. Och vi praktiserar fritidsledarskap. Det blir många tårar vid detta delande. Det skulle inte gå att dokumentera detta på pränt då många inte alls vill dela sina liv på det viset. Det beständiga i dokumentationen kan då begränsa. Men vid utvecklingssamtal till exempel där vi samtalar om deltagarnas studie- och livssituation, dokumenterar vi och återknyter till vad som berättats i arbetslaget.

Rektor:

- Överbudtaget är berättelser viktiga. Vi lever i en svår tid. Vi har system som värderar andra saker. Men vi människor lever på berättelser. Jag/ingen kan lära något utan berättandet, det är känslor kopplade till människa. Men det är svårt med det omätbara. Det tar tid. Det finns en känsla kopplad till det man vill berätta. Det finns en personlig touch som når hjärtat. Det är inte New Public Management. Det gäller både folkhögskolan och alla verksamheter där vi jobbar med människor. Det handlar om filosofi och livsinställning.

- Vi måste byta system. DET är ett paradigmskifte. För att värdera berättelserna och berättandet krävs tid och människor som är besjälade av det vi gör. Men när de inte fram landar de i ett tomrum. I folkhögskolan är det viktigt med berättelser. De ger oss energi. Och vi ser att arbetet bär och ger frukt. Berättelserna har ett självändamål men hur når vi makten?

- Jag får del av allas berättelser på olika sätt. Min dörr står alltid öppen. Ofta är det inte vid möten som jag får del av berättelser utan vid andra mer informella träffar. Deltagarnas berättelser är mer svårtillgängliga för mig, men jag hoppas jag får del av dem genom pedagogerna.

- Det finns ingen systematisk dokumentation av våra berättelser just nu. Det har att göra med hur vi prioriterar tiden. Men jag använder mig av berättelser – anonymiserade – när jag möter andra. Jag exemplifierar värdet av folkhögskolan och värdet av att vi kan erbjuda ett internatboende. Men ja, det vore bra med en systematisk dokumentation. Till exempel vore en ”alumnivecka” bra. Vad har hänt med deltagarna efter tre eller fem år efter tiden på folkhögskola?

- Men också här på folkhögskolan behöver vi fundera över: hur skulle vi kunna genomföra en systematisk dokumentation av alla berättelser? Vad ska vår tid ägnas åt?

- Det är alltid viktigt att dokumentera. Ta alla lärarutbildningar som exempel. Där finns ingen övning i att jobba med grupper.

Här samtalar vi om möjligheten att bjuda in pensionerade pedagoger till samtal med ”fria flöden” där erfarna pedagoger och nya folkhögskolepedagoger kan samtala om arbetet och verksamheten utan en specifik agenda. Det att få erfarenheter och berättelser att överleva.

- Ja det är ett problem när pedagoger/personal går i pension eller byter jobb. De tar något ovärderligt med sig. För 10-15 år sedan var det en trend att någon HR-ansvarig skulle hitta äldre pedagoger och sitta ned med dem för ”kunskapsöverföring”. Det låter bra men vart tar den kunskapen vägen? Ja, vi behöver göra det här och skapa ”levande dokument” – det som kan sätta sig i väggarna.

- Jag vill dra en drastisk parallell. Jämför med överlevarna från andra världskriget och koncentrationslägren. De som snart dött ut. Vi behöver lära oss av hur deras historier överlever. **Vi vandrar i varandras fotspår.**

Vi pratar också om erfarenheter från Fritidsledarutbildningens lära-kännaveckor, med ”gråt och skratt” som inte dokumenteras.

- Nej. Så är det. Allt ska inte dokumenteras. Men om vi på något sätt kunde få in i systemet att man kan forska på olika sätt?! Kan vi vända på kuttingen?! Vad värderar vi?! Vad är ”kunskap”?! Och vad är det som kallas ”flumskolan”?! De som pratar om ”flumskolan” är de flummiga. Våra möten med känsla är det viktiga. Att vi i verksamheten är besjälade.

- Vi har ingen homogen styrelse. De flesta är väl insatta och alltmer villiga att delta och driva folkhögskolan tillsammans. Det är så jag vill ha det. Det är bra att ha en ”armlängds avstånd” till sin styrelse, men ... en styrelse behöver också vara engagerad. Nu har vi en styrelse som arbetar på ideell basis. Vi behöver fundera på hur vi skulle kunna få till samarbetet och delandet av berättelser. Vi behöver utveckla ”mellankittpaketet”. Vår styrelse är engagerad i vår ekonomi, i vår överlevnad men också mer än det.

Flera i vår styrelse är nu hårt ansatta och misstänkliggjorda hela tiden (de som har sin bas i studieförbund). Detsamma gäller folkhögskolan. Men vi har styrelseledamöter som älskar att vara på folkhögskolan, vara här! Vi hade en kickoff-träff styrelsen och jag. Från lunch till lunch. Vi samtalade om: varför sitter vi här? Vad vill vi? Sådana träffar med styrelsen kan absolut utvidgas dvs att pedagoger och personal deltar.

- Många folkhögskolestyrelser är frånvarande. Finns det någon folkhögskola som har ett givande-tagande mellan folkhögskola och styrelse? Jag har ännu inte sett någon sådan folkhögskolestyrelse. Detta kom upp på en statsbidragskonferens, men där fanns inga svar eller kreativa förslag.

- Ja tiden är definitivt ett problem. Exempelvis är politiker så uppbokade. Och ta alla dessa möten som exempel. Vad är ett möte? Ökningen av möten har ökat med kanske 70% de senaste 30 åren. Har det blivit bättre? Nej. Mötena är oftast dåligt förberedda och det är väldigt svårt att nå fram till politikerna. Möten måste vara bra. Det handlar också om människors mentala inställning. Jag måste vara beredd att ändra mig dvs min uppfattning. Där kommer det känslomässiga värdet in. Jag talar om kvalitativa möten. Jag talar också om normen. Återigen; vad är flum? Vad värderas?

- Vi som arbetar i folkbildningen måste vara trygga i oss själva och organisera bra möten. Många tar på sig en kostym och genomför pseudomöten till ingen nytta.

- Hela mitt yrkesverksamma liv har också varit en kamp för värdet av skapandet, det kreativa. Så det vore roligt om de som fortsätter efter mig kunde referera till mig. ”Så här sa CL, det här värderade CL”. Vi måste ständigt fråga oss, vad håller vi på med? Nu ser vi en framväxande fascism som absolut nedvärderar humanismen.

- Våra berättelser kan användas till vårt nätverkande där vi berättar om folkhögskolan, särskilt vid de fysiska mötena. Människor kan få en känsla för vad som pågår på folkhögskolan. Jag försöker alltid få människor att komma till oss. Det är viktigt att vara på platsen.

- Lokala politiker har vi inte nått ännu under min tid som rektor. Det ska vi göra på ett eller annat sätt. Men lokalt tror jag att tjänstemännen är en viktigare målgrupp att nå för att de ska förstå värdet av folkhögskolan i det lokala sammanhanget. Vi bygger vidare på att bland annat träffa studievägledare i regionen.

Allmänna kursens lärarlag med samstämda röster:

- Ja det vore värdefullt att systematiskt dokumentera deltagarnas bildningsresor. Vi skulle kunna göra om vår slututvärdering och inkludera just detta med en öppen fråga som: Du har gjort en bildningsresa i år, beskriv den.

- Vi skulle också kunna ha fler löpande reflektioner där vi kan tillåta oss att vara mer personliga. Detta under läsårets gång. Nu har vi sedan ett par år utvecklat våra mentorsmöten till att ha stormentorsmöten med samtal några gånger under läsåret för att "ta tempen" på deltagarnas upplevelser av utbildningen. Där frågar vi efter "ris", "ros" och "nya förslag". Detta utöver de terminsvisa återkommande utvecklingssamtalen vi har med varje enskild deltagare.

- Men frågan om det systematiska, det kollegiala lärandet, är också en tidsfråga. Nu brukar vi utöver de personalgemensamma dagarna under läsåret, ha egna pedagogdagar ungefär en gång per termin. Under våra lärarlagsmöten en eftermiddag per vecka, hinner vi inte gå på djupet och dela berättelser. Vi har vår avslutnings- och planeringsvecka där vi går igenom deltagarnas utvärderingar och en start- och planeringsvecka för pedagogerna i augusti. Våra pedagogdagar borde vara fler, kanske i alla fall tre per termin. Då skulle vi ha mer tid att dela berättelser. Det känns som att vi inspirerats av Ruhi Tysons föredrag!¹

Finns det då ett allmänintresse av folkhögskolans berättelser? Kommer någon att läsa/lyssna?
Pedagog 2:

- Styrelsen borde avkrävas att ta del av. Om flera folkhögskolor gör samma sak dvs dokumenterar och delar berättelser, ja då borde fler ta del av våra berättelser. Folkhögskolan måste bättre sättas på den politiska kartan!

Pedagog 5:

- Nej, vi har inte pratat om en systematisk dokumentation i vårt arbetslag. Vi landar i utvärderingarna. Vi föredrar löpande utvärderingar då vi menar att de ger mer och är mer demokratiska. Även om Folkbildningsrådet vill ha slut/läsårsutvärderingar – vilket vi också gör. Vi arbetar med samtal, gemensamma reflektioner. Men ja, hur skulle vi kunna dokumentera alla berättelser? Det är en bra fråga att fundera över.

- Det är främst TIDEN vi har problem med. Att hinna prata om våra pedagogiska modeller, syftena med vår folkhögskola och våra utbildningar. Det finns självklart kvalitet i allas berättelser som också skulle kunna vara mätbara, men svåra att fånga i siffror.

- Ja, det skulle vara av stort värde att systematiskt samla våra deltagares och våra egna berättelser! Det vore fantastiskt att hitta tillvägagångssätt! Uttalanden, berättelser, det goda i det rebelliska i folkhögskolan! Vi är som en enklav av motstånd i vårt samhälle och den tid vi lever i.

Men det är också en slitsam position – där har vi motsatta rörelser mellan motstånd och skapandet.

- Hur vi skulle kunna dokumentera berättelserna? Vi måste då organisera det arbetet. Individuellt som pedagoger skulle vi kunna skriva ned eller läsa in berättelser. Vi kunde spela in våra gruppsamtal (typ fokussamtal) i lärarlaget. Men det gäller att hitta tid och det handlar om prioriteringar – en ståndpunkt som kan vara provocerande. Men det går om vi har motivation.

¹ Ruhi Tyson. Folkbildningsforum 2021.

- I mitt arbetslag tycks det finnas en prioritering av att vara med de studerande och "undervisa" hela tiden. Det finns en "mästare-lärling"-tradition som påverkar kulturutbildningarna. Jag är inte präglad av det, vilket beror på min bakgrund som kulturarbetare. Jag ser inte att vi ska ha "mästare". Men traditionen av att "jag gick hos den och den" under min skolning finns och påverkar många pedagoger. Till exempel våra konststuderande. De ska vidare någon annanstans och jag har sett en rädsla hos konstlärare som arbetat här att inte vara "tillräckliga". Där finns den starka traditionen i det konstnärliga skräpet. Mästare-lärlingstänkandet är elitiskt och hierarkiskt, inte folkbögskola. Ska vi prägla? Eller ska vi erbjuda våra deltagare en upptäcktsresa där de också själva får egen tid att utforska och göra det de gör. Vi motiveras av olika traditioner och fenomen: gör vi det vi gör på grund av rutiner, plikt eller för att något är lustfyllt?

- Hur ska vi få tid att dokumentera allas våra berättelser så att de blir levande? Idag lever vi i den snabba världen: snabb reklam, snabba byten. Tiden är en kapitaliserad vara.

Pedagog 5 fortsätter:

- Det som sker – nöjdheten – det sprids bland annat genom deltagarnas egna nätverk och sociala medier. Spridningen mun-till-mun till vänner och släkt är viktig. Journalistiken har betydelse men vi måste själva vara aktiva och hjälpa till så att media bevakar oss. Det här stupar tror jag på att orken tar slut. Och det hänger ihop med att vi är en motståndsplats vilket tar energi.

- Sällan skrivs det om folkbögskolan på ett positivt sätt i **det kollektiva perspektivet**. Nämns folkbögskola positivt så är det när en profil intervjuas och som nämner att hen en gång gick på folkbögskola vilket betydde mycket.

Pedagog 6 beskriver utvecklings- och utvärderingsarbetet:

- Vi har fortlöpande samtal med de studerande och vissa saker tas upp i arbetslaget vilket dokumenteras på ett allmänt sätt. Utvecklingssamtal har vi en gång per termin där vi samtalar mycket utifrån de studerandes studie- och livssituation. Detta återknyts i arbetslaget.

- Visst skulle det vara av värde att göra en systematisk dokumentation. Vi gör det bitvis. De studerande får skriva ihop något om hur det är att gå här – bildningsresan - som vi sedan använder på hemsidan. Ett större arbete runt detta vore spännande att läsa. Om vi skulle lägga ner mer arbete om detta skulle de studerande få diskutera och sedan skriva individuellt eller i motsatt ordning. Just nu har vi inte tid och nästa år blir det ännu mindre tid.

- Vi använder som sagt de studerandes texter på vår del av skolans hemsida men detta skulle kunna byggas ut. Jag tror att sådan information skulle vara viktig för sökande till skolan och kunna vara ett lockande inslag för att ansöka. Bli texterna för långa "orkar" folk inte läsa. Viktigt att hålla det som en "tweet" ungefär. Bättre med flera korta än ett långt inlägg. Vi lever i en "snuttifierad" tid. Kanske ett litet häfte som ligger på vandrarbemsrummen och/eller på turistbyrån tillsammans med ansökningskortet? Våra studerande delar ut sådant när de är på praktik. Bra material att ha med sig på mässor eller dylikt. Komplement till de annonser på sociala medier som vi har.

Summering (forskningsfrågorna 4–5)

Samtliga intervjuade pedagoger samt rektor betonar värdet av folkhögskolans många bildningsberättelser och uttrycker på olika vis hur folkhögskolan med sina många ”mjuka värden” står i skarp kontrast till dagens förhärskande normer om effektivitet och mätbarhet. Samtliga menar att en systematisk dokumentation av berättelser på folkhögskolan, såväl deltagarnas som pedagogernas, har stora värden av olika skäl: för lärande, för utveckling och för att försöka sätta folkhögskolan på kartan. Rektor menar också att det är ett bekymmer när pedagoger går i pension eller byter arbete och deras gärning försvinner. Hen drar en drastisk parallell till överlevarna från andra världskriget och koncentrationslägren. ”*Vi behöver lära oss av hur deras historier överlever.*

Vi vandrar i varandras fotspår.”

- Idag finns **ingen systematisk dokumentation** av det slag Ruhi Tyson talar om på denna folkhögskola. De intervjuade betonar **bristen på tid** men talar också om att det utöver motivation handlar om **hur tiden prioriteras**.

- Det finns också de livs- och bildningsberättelser som inte bör dokumenteras.

- Från intervjusamtalen har **ingen tydlig modell för hur en systematisk dokumentation av bildningsberättelser skulle kunna ske** växt fram. Däremot finns idéer kring hur det skulle kunna utvecklas, till exempel genom att förändra de stora läsårsutvärderingar som genomförs idag där deltagarna kunde ombedas beskriva sina egna bildningsresor. I detta sammanhang kan nämnas Ruhi Tysons **idéer om frågeställningar** som kan ställas: ”vad minns du som var särskilt formativt eller präglade i livet?” Och bildningsrelaterade frågor som: ”Vad minns jag tydligast? Vad var, så här i efterhand, det väsentligaste? Vad minns jag av uppgifter, övningsinslag, och liknande som gjorde starkt intryck, då eller i efterhand. Varför? Vad blev jag överraskad eller förvånad av i utbildningen? Vad i utbildningen ställde mig inför etiska/moraliska frågor/upplevelser? Hur upplevde jag skönhet och liknande estetiska kvalitéer i utbildningen? Har jag upplevt någon särskild kultur, tradition eller spiritualitet? Vad har den betytt för mig?”¹

- Ett lärarlag ser också behovet av att ha **fler hela pedagogdagar varje termin** där mer tid för att dela berättelser kunde finnas. Här finns erfarenheter från FAMN-projektet där lärarlag hade en utvecklingsdag i månaden (se sidan 24).

- **Ingen** intervjuad har föreslagit hur en **systematisk dokumentation** skulle kunna följas upp på den egna folkhögskolan.

- Frågor om att **folkhögskolans styrelse** behöver ta mer tid för att ta del av bildningsberättelser har lyfts liksom att pedagogerna skulle behöva arbeta mer gentemot media för att göra folkhögskolans arbete mer känt. I båda fallen betonas bristen på tid och kanske ork såväl för ideellt arbetande styrelseledamöter som för pedagogerna.

¹ Utrikes födda på folkhögskola, 2021. Sidorna 44–45.

NYA FRÅGOR & NÅGRA IDÉER

Sällan finns tid att sätta sig ned och systematiskt samtala om våra erfarenheter i folkhögskolan på ett djupare plan. Ibland finns tid för utvärderande samtal, både mellan pedagoger och kursdeltagare och mellan kollegor. Men inget tillnärmelsevis som till exempel lärarkollegiet på Hagabergs folkhögskola som under FAMN-projektet hade en ”utvecklingsdag” per månad för reflektioner, samtal och kollegialt lärande. En dag då deltagarna arbetade själva.¹

Vid en uppföljande fråga angående just dessa dagar till Ellen Brink, Hagabergs folkhögskola, visar det sig att folkhögskolan både behållit upplägget med utvecklingsdagar samt självstudiedagar för deltagarna *och* spridit upplägget för att möjliggöra kvalitetsmässigt utvecklingsarbete. Alltså har alla lärarlag på denna folkhögskola utvecklingsdagar ungefär en gång i månaden.²

Självklart är det återkommande delandet av pedagogens arbete och erfarenheter ett viktigt lärande som bland annat bidrar till utveckling av arbetet och till personlig utveckling.

Med detta forskningsprojekt har det funnits mer tid att gå på djupet och samtala om vad vi gör, varför vi gör som vi gör, vad vi delar, vad vi lär av varandra. Denna tid har varit värdefull, förhoppningsvis inte bara för mig men också för de jag intervjuat och samtalat med.

Två tydliga slutsatser av forskningsprojektet är att folkhögskolan i allra högsta grad är vital och uppfyller inte bara statens fyra syften med folkbildningen (se sidan 21) utan också visar i praktiken att det finns en särart. Folkhögskolan är unik som (ut)bildningsform i Sverige. Den andra övergripande slutsatsen är att tiden är det största hindret för att systematiskt dokumentera, följa upp och sprida folkhögskolans bildningsberättelser.

¹ Utrikes födda på folkhögskola. Metoder och berättelser. Zoom webinarium 2022-04-01.

² Mailkonversation 2023-03-12.

- Vi behöver alltså avsätta tid i vardagen för att ge oss chansen att oftare och djupare dela folkhögskolans bildningsberättelser. Kan vi prioritera denna tid?
- Den systematiska dokumentationen av folkhögskolans bildningsberättelser är möjlig och som exempelvis FAMN-projektet visar kan det också betyda kvalitetsutveckling både på individ-, verksamhets- och strukturnivå.
- En svårighet kan vara att få syn på sig själv i sin bildningsresa och sin pedagogiska praktik i pågående process. Ett relativt enkelt och stödjande sätt är att i läsårsutvärderingar men också under ett läsårs gång, i exempelvis samtal, ställa frågor av den typ Ruhi Tyson föreslagit (se sidan 25).
- Ägna en dag i månaden till lärarlagsarbete med berättelser och dokumentation i centrum. Anteckna eller filma. Vid nästa träff, gå tillbaka till det som dokumenterades gången innan.
- Precis som Ruhi Tyson och intervjuad rektor här, menar jag att erfarna folkhögskolepedagogers erfarenheter och kunskaper inte får försvinna i intet då de går i pension utan behöver tas tillvara. Dokumentera erfarenheterna! Berätta och samtala! Som Tyson uttrycker det: ”Vad gjorde en föredömlig lärare för 50 år sedan?”¹
- Planera in halvdagar med äldre pedagoger (läs pensionerade) och nya utan fix agenda och låt det fria erfarenhetsutbytet om viktiga innehållsliga och pedagogiska frågor flöda.
- Planera in detsamma med folkhögskolans styrelse.
- Planera in detsamma i folkhögskolläroprogrammet.
- Arbeta medvetet och systematiskt med att låta folkhögskolans deltagare bli folkhögskolans ”ambassadörer”. De kan inte bara berätta fakta om folkhögskolan utan också förmedla sina berättelser under/efter sin tid på folkhögskolan i olika sammanhang. Men, kanske behöver de uppmuntran och träning i detta?
- Berätta om folkhögskolan. Vad är speciellt med folkhögskolan? Vilken är folkhögskolans särart? Här finns många kreativa metoder och några används redan. Pedagogerna kan vid terminsstart föra ett ”offentligt” fiskkupesamtal kring folkhögskola och bildning. Vid terminsstart kan också deltagarna ha några projektdagar där de arbetar just med temat folkhögskola och folkbildning. Detta passar ypperligt som ett folkhögskolegemensamt projekt över klassgränserna.
- Fråga folkhögskolans styrelseledamöter, lokala politiker, valkretsens riksdagspolitiker osv om hur de på mer aktiva sätt kan ta del av folkhögskolans berättelser.
- Här undrar jag: vad har det inneburit för folkhögskolorna att vi förlorade vårt gemensamma digitala nätverk ”First Class”? Inget gemensamt kom istället. Kanske är det dags för det nu? Detta för att dela våra berättelser och inspireras av varandra.
- Om folkhögskolan exempelvis har en filmutbildning, låt filmarna i process också dokumentera berättelser bland deltagare och personal. Sök inte alltid berättelser utanför den egna folkhögskolan.
- Om folkhögskolans deltagare producerar exempelvis skoltidning, texter, poesi, berättelser, teateruppsättningar – anordna ”levande utställningar” där materialet kan läsas/ses – inte bara på den egna folkhögskolan utan också i ortens bibliotek, lokaltidning, kommunkontor osv. Bjud in ”närsamhället! Regelbundet och som ”standard” till visningar osv.

¹föredrag vid Folkhögskoleforum 2021, Folkhögskolekanalen, 52 min.

- Anordna folkhögskolegemensamma korttext-”tävlingar”. Korta berättelser som kan utvidgas i sina format. Exempel på teman: ”Min bildningsresa” i 100 ord. ”Då och nu” i 100 ord. Publicera på folkhögskolan, på ortens bibliotek, i ortens lokaltidning, på kommunkontoret.
- Låt deltagare intervjua pedagoger och all personal. Det är ett viktigt berättelse-lärande över generationer. Publicera intervjusamtalen som texter, poddar, väggtidningar, utställningar, brev osv. Låt berättelserna leva kvar.
- Låt deltagare över kursgränserna intervjua varandra. Ägna tid åt också åt delandet av berättelser i liten och större skala.
- Planera in gemensam tid för att bland deltagare, personal och folkhögskolans styrelse ta del av varandras läsårsutvärderingar. Låt samtal och berättelser ta tid.
- Finns det inga läsare/tittare/lyssnare så minskar värdet av de dokumenterade berättelserna?
- Berättandet kräver ett aktivt lyssnande. Lika lite som att alla är ”goda berättare” - även då människor har något viktigt att berätta – så är inte alla ”goda lyssnare”. Men liksom det att berätta går det ”aktiva lyssnandet” att träna. En bland många metoder för detta i ett folkhögskolesammanhang är att träna sig i ”fiskkupan”. Denna metod har jag använt åtskilligt under mina folkhögskoleår. ”Fiskkupan” har varit uppskattad bland deltagarna av en mängd olika skäl, bland annat det att deltagarna efter upprepade ”fiskkupor” både förstår meningen och utvecklas både som ”samtalare i ögonhöjd” och som aktiva lyssnare.
- Något som är väsentligt, inte minst i tider av ekonomisk åtstramning, är pedagogernas behov av att få berätta om det som berättats, att få bli lyssnad på och att få samtala om – i sina läroplaner, med sin rektor, kanske i handledning. En folkhögskolepedagog är i främsta rummet pedagog. Men hen är också engagerad i det som benämns som ”socialpedagogiskt arbete” det vill säga att lyssna och finnas till hands för deltagarna under pauser, luncher, före och efter arbetstid. Det är inte ovanligt att deltagare delar med sig av sina liv, erfarenheter och trauman utanför folkhögskolan. Återigen, detta kräver tid. Och pedagogen kan behöva stöd i bearbetning av allt detta.
- För att ”sätta folkhögskolan på kartan” och nå såväl allmänhet, få mer utrymme i media, nå tjänstemän och folkvalda politiker – och – inte minst folkhögskolans egen styrelse, kan även återkommande poddprogram göras relativt enkelt. En podd är också en rolig aktivitet och kan göras både av deltagare och pedagoger och varför inte i samarbete. Sommar, Höst, Vinter och Vår!

Till sist: ett stort tack till alla som bidragit till denna praktknära forskning 2022.

Tack till (numera) Sveriges Lärare Folkhögskola för stipendium som gjort denna studie möjlig.

LITTERATUR OCH KÄLLOR

Altinget. <https://www.altinget.se/artikel/studieforbunden-resurserna-till-folkbildningen-ar-under-attack>
3 november 2020 (besökt i december 2022).

Altinget. Altinget 2 november 2022 (besökt i januari 2023).

<https://www.altinget.se/artikel/ministerbesked-ingen-sankning-av-anlagen-till-folkbildning-i-budgeten>

Arbetsrörelsens folkhögskolor. 2017-01-04.

https://www.lo.se/start/studieguiden/utbildningsanordnare/arbetarrörelsens_folkhogskolor

(besökt 10 januari 2023).

Berg, Lasse. Dagens Nyheter, 7 juli 2020. ”Vi börjar om igen och samlas runt den globala lägerelden”

<https://www.dn.se/kultur-noje/lasse-berg-vi-borjar-om-igen-och-samlas-runt-den-globala-lagerelden/>

(besökt hösten 2020 och återigen februari 2022).

Berättarnätet Sverige. <https://www.berattarnatet.se/bns/om-berattarnatet-sverige/> (besökt i december 2022).

Bornemark, Jonna. Högtidstal till riksdagens ledamöter, vid riksdagens öppnande 2018.

www.svenskakyrkan.se/filer/Högtidstal_20190910.pdf

(läst i januari 2019 och återigen i februari 2022).

Bornemark, Jonna. *Det omätbaras renässans. En uppgörelse med pedanternas världsberravälde.* Volante, 2018.

Bornemark, Jonna. Performance lecture *Att föda kunskap.*

En iscensatt föreläsning i samarbete mellan Orienteatern och Nobelmuseet. ”Föreläsningen” baseras på

Bornemarks senaste bok *jag är himmel och hav* (en filosofisk undersökning av graviditet, liv och jagets gränser.

(Volante, 2022). Orienteatern, oktober 2022.

Brink, Ellen. Hagabergs folkhögskola. 2023-03-12.

Castells, Manuel. Castells trilogi består av tre band: *Nätverksambällets framväxt* (1996), *Identitetens kris* (1997) och *Millenniets slut* (2000). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Ekometri. <https://sv.wikipedia.org/wiki/Ekonometri> (besökt 20230110)

Federation for European Storytelling. <https://fest-network.eu/members/landcommanderij-alden-biesen/>

(besökt i december 2022).

Folkbildningsrådet. Årsredovisning och verksamhetsberättelse 2021.

<https://www.folkbildningsradet.se/media/pgtf3ci0/folkbildningsradets-arsredovisning-och-verksamhetsberattelse-2021.pdf> (besökt 20 januari 2023)

Folkbildningsrådet Statsbidrag till folkhögskolor 2023 Villkor och fördelning (besökt i februari 2023)

<https://www.folkbildningsradet.se/media/olxog4ph/statsbidragsvillkor-folkhogskola-2023.pdf>.

Folkhögskolan nr 4/2014. Sam Paldanius. (besökt i oktober 2022).

<https://www.vilarare.se/folkhogskolan/reportage/sa-funkar-pedagogiken-i-folkhogskolan>

Folkhögskolan

4 december 2017. "Många i riksdagen har studerat på folkhögskola".

<https://www.vilarare.se/folkhogskolan/10-fragor/manga-i-riksdagen-har-studerat-pa-folkhogskola>

(besökt i december 2022)

Folkhögskolan. <https://www.vilarare.se/folkhogskolan/nyheter/scb-nio-av-tio-deltagare-nojda-med-folkhogskolan/>

Ursprungligen publicerad på *tidningenfolkhogskolan.se*. 4 september 2020.

14 oktober 2020 (besökt i januari 2023)

Folkhögskolan. <https://www.vilarare.se/folkhogskolan/nyheter/folkhogskolor-rasar-mot-regeringens-budget>

14 oktober 2020 (besökt i oktober 2020 och återigen oktober 2022)

Folkhögskolan nr 1, 2021. Bernt Gustavsson.

https://issuu.com/kisch/docs/folkh_gskola_1_2021 (besökt 2021 och återigen i februari 2022).

Folkhögskolan 28 november 2022. <https://www.vilarare.se/folkhogskolan/skolpolitik/anmarkningsvart-att-dra--ner-pa-folkhogskolan/> (besökt i januari 2023).

Folkhögskola.nu

<https://www.folkhogskola.nu/kurstyper/profilkurser/?type=sarskild&query=berattande&page=1>

(besökt i december 2022).

Folkhögskolans praktiker i förändring II. Rapporter i pedagogik. Bernt Gustavsson och Gunnel Andersdotter, red. 2010, Örebro universitet (besökt i januari 2023)

<https://www.oru.se/contentassets/a9223a988167438cb1dd78e959ba2aca/folkhogskolans-praktiker-i-forandring-ii.pdf>

Folkhögskoleforum 2021. <https://folkhogskolekanalen.screen9.tv/media/SQ8c7uI-uksWkx2OftknfQ/ruhi-tyson-hur-ska-en-folkhogskola-skapa-ett-bildningsnarrativ-folkhogskoleforum-2021> (besökt maj 2022).

Freire, Paulo <https://infed.org/mobi/paulo-freire-dialogue-praxis-and-education/> (besökt 2 december 2022)

Gustavsson, Bernt, *Världsbilder: synen på människa, samhälle, natur* (1988).

Wahlström & Widstrand, Stockholm.

Intervjusamtal. Nedtecknade intervjuer och samtal med folkhögskolepedagoger (Allmän kurs, Fritidsledarutbildning, kulturutbildning); folkhögskoledeltagare (SMF/Allmän kurs och Konstutbildning; rektor. Maj-november 2022.

Jönsson, Bodil. "Filosofiska salongen" med Bodil Jönsson och Linus Jonkman: #80 Har tiden krympt? "Malou Efter tio" (TV4, 23:36) 2018-11-02. <https://www.youtube.com/watch?v=DvL1Y-pXQEU> (besökt i januari 2023).

Klein, Naomi. *Chockdoktrinen: katastrofkapitalismens genombrott* (originaltitel: *The Shock Doctrine*) 2007. Ordfront förlag.

Mustel, Kerstin (2013). "Ett koncept för validering av generella kompetenser i folkbildning och informellt lärande", Valideringsdelegationen 2007 – grundat i EUs Lissabon-strategi för att främja validering även av icke-formellt och informellt lärande, främst för tillträde till högre utbildning och bättre arbeten.

https://nvl.org/portals/0/dokumenter/2013/kerstin_mustel.pdf (besökt 1 december 2022).

Nationalencyklopedin.

Sökord: Narrativ. <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/> (besökt 15 maj 2022)

Sökord: Bildning. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/bildning> (besökt 15 oktober 2022).

Näsström, Sofia. Demokrati - en liten bok om en stor sak. 2021. Historiska media.

Om barns upplevelser av covid-pandemin. Uppsala universitet. 2021.

<https://www.uu.se/nyheter/artikel/?id=16954&typ=artikel> (besökt i december 2022).

Pickett K, Wilkinson R. *Jämlikhetsanden* (The Spirit Level: Why More Equal Societies Almost Always Do Better), 2009. Karneval förlag.

Piketty, Thomas. *Kapitalet i tjugoförsta århundradet* (originaltitel: Le Capital au XXIe siècle). 2013. På svenska 2017, Karneval förlag.

Rapporter i pedagogik. Folkhögskolans praktiker i förändring II. Bernt Gustavsson och Gunnel Andersdotter, red. 2010, Örebro universitet, s. 95. (besökt 2022-10-30)

Rifkin, Jeremy. *The Age of Resilience. Reimagining Existence on a Rewilding Earth.* 2022. Swift Press.

Riksdagsmotion 2020/21:3122 av Tobias Andersson (SD).

https://riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/folkhogskola-som-utbildningsform_H8023122 (besökt 1 oktober 2022)

RIO. Utvärdering Samhällsekonomisk effektutvärdering, prognos Rörelsefolkhögskolornas

Intresseorganisation, Göteborg, 2020-12-29

https://www.sverigesfolkhogskolor.se/globalassets/dokument_rio/riokongress2021/4.-payoff---samhallsekonomisk-utvardering-prognos.pdf (besökt i november 2022).

<https://www.sverigesfolkhogskolor.se/vara-organisationer/rio/sa-tycker-rio/rapporter/samhallsekonomisk-effektutvardering-och-folkhogskolornas-regionalekonomiska-avtryck/> (besökt i november 2022)

RIO pressmeddelande 20210423 (besökt i december 2022).

<https://www.sverigesfolkhogskolor.se/vara-organisationer/rio/sa-tycker-rio/pressmeddelanden-och-artiklar/>

RIOs nyhetsbrev oktober 2022.

rio_fhsk_ekonomiska_situation.pdf (sverigesfolkhogskolor.se)

(besökt i november 2022)

RIO, Sveriges folkhögskolor, 20 december 2022 (besökt 15 december 2022).

Fler påbörjar eftergymnasiala studier efter folkhögskolan.

<https://www.sverigesfolkhogskolor.se/nyheter/flu-paborjar-eftergymnasiala-studier-efter-folkhogskolan/#:~:text=Fler%20paborjar%20eftergymnasiala%20studier%20efter%20folkhogskolan%201%20De,..%203%20Kontaktperson%20Olle%20Westberg%20C%20generalsekreterare%20RIO%20>

Sagan om folkhögskolan. Publicerad 17 januari 2023 av Sofia Sundberg

https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=10159698871333983&id=557828982 (besökt i januari 2023).

SeQF. <https://www.myh.se/validering-och-seqf/seqf-sveriges-referensram-for-kvalifikationer>

(besökt i januari 2023)

Stockholmmediafactory.se <https://www.stockholmmediafactory.se> (besökt i november 2022).

Sveriges folkhögskolor. <https://www.sverigesfolkhogskolor.se/> (besökt i december 2022).

Tjänstemäns & akademikers arkiv

"TAM-arkivet har källorna till tjänstemännens och akademikers historia. Vi bevarar, ordnar, tillgängliggör och främjar forskning på arkiven".

<http://lararnashistoria.se/lararminnen/https://tam-arkv.se> (besökt i januari 2023).

Trygga rum – Allmän kurs, Sigtuna folkhögskola 2021–22

Tyson, Ruhi. Föredrag och samtal vid Folkhögskoleforum 2021: Hur ska en folkhögskola skapa ett bildningsnarrativ?

<https://folkhogskolekanalen.screen9.tv/media/SQ8c7uI-uksWkx2OfkfnfQ/ruhi-tyson-hur-ska-en-folkhogskola-skapa-ett-bildningsnarrativ-folkhogskoleforum-2021>

Utbildningsradion samtiden. Lära med berättande.

<https://urplay.se/serie/211293-ur-samtiden-lara-med-berattande> (besökt i januari 2023).

Arrangerat av Nordiskt berättarcentrum, Västerbottens museum och Umeå universitet.

Utrikesfödda på folkhögskola, metoder och berättelser. Zoom-seminarium 2022-04-01.

Utrikesfödda på folkhögskola (2021). Svensson, Wallin, Östlund. Folkbildningsrådet, delfinansierat av Europeiska socialfonden.

Världsberättardagen. <https://globalstorytellingday.org> (besökt i december 2022).

Wikipedia. Sökord MTM och NPM. Besökt i maj 2022.

https://sv.wikipedia.org/wiki/Methods-time_measurement

https://sv.wikipedia.org/wiki/New_Public_Management

World Value Survey – rapporter: (besökt i maj samt november 2022).

Med migranternas röst. Den subjektiva integrationen. Puranen, Bi | 2019. Institutet för framtidsstudier.

Forskningsrapport 2019:2, 320 s.

<https://www.iffs.se/publikationer/iffs-rapporter/med-migranternas-rost/>

Med migranternas röst II. Hur blir man värmlänning? Puranen, Bi | 2021. Institutet för framtidsstudier. 446 s.

<https://www.iffs.se/publikationer/ovrigt/med-migranternas-rost-ii-hur-blir-man-varmlanning/>

https://www.iffs.se/media/22645/sammanfattning_medmigranternasrost.pdf

https://www.iffs.se/media/23301/medmigranternasrost2_low

(pdf, sidan 69)

BILAGOR:

1. Intervjufrågor
2. Inbjudan till sommarkurs (2022)
3. ”Allt kan inte mätas” Sommar – en folkhögskolepodd (2022), och Mohammed från Somalia
4. Exempel från ”Samhällsekonomisk effektutvärdering”, prognos RIO, Göteborg (2020)
5. Folkhögskolepedagogernas utbildning. FBR årsredovisning 2021.
6. Trygga rum – Allmän kurs, Sigtuna folkhögskola 2021–22
7. Ansökan om stipendiemedel för praktisknära forskning, Lärarförbundet Folkhögskola (2021)

BILAGA 1

Praktiknära forskning – frågor till intervjusamtal med studerande

Självklar anonymitet.

1. Namn, kön, ålder.
2. Vilka år har du studerat på folkhögskola?
3. Vilken/vilka utbildning-ar?
4. Beskriv din tid på folkhögskolan: vad har den gett dig?
5. Vad har varit särskilt
 - meningsfullt?
 - berikande?
 - utvecklande?
 - lärorikt?
 - lustfyllt?
6. I folkhögskolan talar man om bildningsprocesser. Hur förstår/tolkar du det begreppet och den processen med koppling till dig själv?
7. Hur och när har ditt liv, din livshistoria tagits till vara på folkhögskolan?
8. Har du hört andra deltagares berättelser om deras liv, upplevelser, drömmar, erfarenheter? Hur och när? Har det betytt något för dig?
9. Finns det böcker, filmer, texter (både andras och dina egna) som du tagit del av i folkhögskolan som haft särskild betydelse för dig – där du känt igen dig i dina livserfarenheter? Ge exempel.

Ledord:

Vänner?

Glädje?

Hopp?

Drömmar?

Bättre hälsa (fysisk – psykisk)?

Nya insikter?

Nya framtidsplaner?

Självförtroende?

Andra värderingar?

Aha-stunder?

Varför (på vilket sätt) tror du att folkhögskolan bidragit till detta?

Praktiknära forskning – preliminära frågor till intervjusamtal med pedagoger

Öppna. Samtalsbaserade. Dokumenteras skriftligt.

Ledord: ”att få syn på. Att dela. För att utvecklas, stärkas, synas. För folkbildningens överlevnad. Iscensättande av värdegrunden. Berättelserna för lärande. Systematisk dokumentation.”

Prio vid tidsbrist: frågorna 1-5, 8-11.

1. **Dokumenterar** du/ni i arbetslaget deltagares upplevelser (annat än utvärderingar) under sin folkhögskoletid? Om så, **hur?**
Går du/ni tillbaka till dessa berättelser? Om så, när, hur, i vilket syfte?
2. När deltagare uttrycker ”nöjdhet” med utbildningen, **vad har du då gjort som pedagog** för att hen ska uppleva ”nöjdhet”?
(Ledord: ”berikande, lärorikt, utvecklande, meningsfullt, insiktsgivande”)
(Ledord: ”stjärnstunder. Pedagogiska ögonblick. Det som händer sen.”)
3. **Vad tror du att ”nöjdheten” beror på?**
4. Ett av statens/riksdagens uppdrag för folkhögskolan är att vi ska ”värna, stärka och utveckla demokratin”. **Vad gör du i praktiken** för att uppfylla detta mål och uppdrag? (det står så mkt fint i värdegrundsdokument MEN det säger inget om vad som händer i praktiken. Vad gör du till exempel när du gör inkludering?)
5. Ser du en **problematik i att uppfylla 3** i den tid vi lever i där instrumentella värden står högt i kurs? Beskriv. För ni en aktiv diskussion om detta i arbetslaget?
Hur och vad gör du/ni för att komma till rätta med problematiken?
6. Ser du en **problematik i att uppfylla 3** då folkhögskolans deltagare blivit allt yngre och många med funktionsvariationer, utan erfarenhet av lönearbete, ofta med misslyckade gymnasiestudier bakom sig, ofta med psykisk ohälsa, svagt självförtroende, ofta uppvuxna i länder som ej delar ”svenska värden”?
Beskriv. För ni en aktiv diskussion om detta i arbetslaget?
Hur och vad gör du/ni för att komma till rätta med problematiken?
7. Ser du en **problematik i att uppfylla 3** då många nyanställda pedagoger i fhsk inte är folkhögskollärare)
Beskriv. För ni en aktiv diskussion om detta i arbetslaget?
Hur och vad gör du/ni för att komma till rätta med problematiken?
8. Ser du en **problematik i att uppfylla 3** då icke-demokratiska aktörer hotar den demokrati såsom vi känner den och det som är baserat på vetenskap och beprövad erfarenhet (falska nyheter, incel, sociala medier, konspirationsteorier etc).
Beskriv. För ni en aktiv diskussion om detta i arbetslaget?
Hur och vad gör du/ni för att komma till rätta med problematiken?
9. Skulle det vara av värde att **systematiskt samla deltagarnas och pedagogernas narrativ** – de goda berättelserna om studier/arbete på folkhögskolan?
På vilket sätt? Beskriv.
Hur skulle detta gå till hos dig/er? Hur kan du/ni hitta tid för detta?
10. Hur/var skulle du/ni/vi kunna sprida folkhögskolans väsentliga narrativ om våra demokratiska och omätbara bildningsprocesser?
Till vilken-a målgrupp-er? Med vilket syfte? Tror du att målgruppen-erna skulle ta del av narrativen (läs: längre än instagraminlägg och hemsidestexter)?
11. Vilka luckor ser du som har bäring på det folkhögskolemässiga a) hos din folkhögskola? B) i den utbildning du arbetar med? C) hos dig som individ/pedagog?
Idéer om hur ”fylla” dessa luckor?

Preliminära frågor till intervjusamtal med rektor

Praktiknära forskning 2022, Anette Lydén

1. Hur ser du på värdet av berättelser i folkhögskolan? (personalens, deltagarnas, dina egna)
2. Vad kan de ”användas till”?
3. Hur får du del av personalens/pedagogernas och deltagarnas berättelser om sina liv, livserfarenheter, bildningsresa på folkhögskolan?
4. Vad gör du av det?
5. Finns det en systematisk dokumentation av berättelserna på folkhögskolan?
Om så, hur ser den ut?
Om så, vad ”används den till”?
Om inte, borde det finnas?
Om så, hur skulle det kunna göras?
Vad skulle det i så fall användas till?
6. När pedagoger/personal går i pension eller byter jobb, och när deltagare slutar på folkhögskolan så försvinner deras berättelser med dem. Är det ett problem? I s f vad kan/bör göras åt det? (Gäller naturligtvis även rektorer)
7. Vad vet du om/vad tror du folkhögskolans styrelse vet om de många berättelserna som finns inom folkhögskolan?
Tror du de skulle ha tid/intresse av att ta del av fler berättelser? Hur skulle det i s f kunna göras?
8. Tror du att folkhögskolan skulle gynnas politiskt av att fler lokala och rikspolitiker fick ta del av fler bildningsberättelser från folkhögskolan?
Skulle de ens ha tid och intresse av att ta del av detta?
9. Tidsbrist och konkurrens av mängden berättelser och annan information anges ofta som två skäl till att folkhögskolans berättelser inte når ut i media, till politiker, till folkhögskolans styrelseledamöter. Hur ser du på detta?
10. Allt annat du vill tillägga/ifrågasätta/föreslå!

BILAGA 2:

PUBLICERAD PÅ SIGTUNA FOLKHÖGSKOLAS HEMSIDA VÅREN 2022 SAMT DISTRIBUTERAD I OLIKA FOLKHÖGSKOLESAMMANHANG.

SOMMARKURSER VECKA 32 8-12 AUGUSTI 2022

NARRATIV OM FOLKHÖGSKOLANS OMÄTBARA BILDNINGSPROCESSER

BERÄTTELSE OCH METODER – BORTOM FACEBOOK OCH INSTAGRAM

Kursen är tänkt för dig folkbildare i folkhögskola, och annorstädes. Du som är intresserad av att gemensamt utarbeta metoder för att ta tillvara våra deltagares och personals lärorika berättelser, och inte minst hur sprida våra processer utanför våra egna folkhögskolor. Under veckan ger vi

varandra inspiration i aktuella frågor kring demokrati och bildning, och möjlighet att pröva verktyg för att dokumentera berättelser i ord, bild och ljud. Vi samtalar om vardagsarbetet som ofta inte ger tid och utrymme för att dokumentera de långa berättelserna. Hur förändra detta?

Som inspirationskällor använder vi bland annat Ruhi Tyson (om narrativ), Jonna Bornemark (om horisonten) och Sofia Näsström (om demokrati).

Frågeställningar vi utgår ifrån är bland annat: hur ser de

studerandes olika frigörande bildningsprocesser ut och hur kan de beskrivas? Vilka är de omätbara värdena? Vad *gör* folkhögskolepedagogen i praktiken när kursdeltagare upplever stor "nöjdhet"? Vad *gör* folkbildaren idag och i en nära framtid när vi "värnar, stärker och utvecklar demokratin"? Detta i en tid då instrumentella värden står högt i kurs. Hur kan folkbildningens viktiga omätbara processer dokumenteras och både bli mer synliga i samhället och för den egna folkhögskolan?

Alla dagar innehåller en inspirationsdel, reflektioner, samtal och "hands on".

Sommarkursen är en del av ett praktiktäta forskningsprojekt som pågår på Sigtuna folkhögskola.

Anette Lydén har arbetat 33 år i folkhögskola, främst på Allmän kurs, med demokrati i fokus. I bagaget en fil.kand. från Stockholms universitet (vuxenpedagogik, statskunskap mm), en Master i "Adult Learning and Global Change", fackligt och journalistiskt arbete med erfarenheter från södra Chile där hon bott och arbetat en längre tid. Anette har också arbetat ideellt för NGO:s som till exempel Verdandi samt Nätverket Gemensam Välfärd.

BILAGA 3 "ALLT KAN INTE MÄTAS"

PREMIÄR FÖR SIGTUNA FOLKHÖGSKOLAS "SOMMAR" – PODD
2022 - ANETTE LYDÉN (53 minuter)

Producent: Frida Galli Lydén. Ansvarig utgivare: Catarina Lindskog.

Direktlänk till podden:

<https://youtu.be/cZLCmW-fY0s>

Sökbar på Youtube och Facebook:

youtube.com/@alltkanintematas

facebook.com/alltkanintematas

"Mohammed från Somalia" är en av mina berättelser från över tre decenniers arbete på folkhögskola.

Mohammed. flydde från Somalia. Frun hade dödats i kriget. De två små sönerna blev kvar hos morföräldrarna. Det var under en tid då svenska myndigheter ansåg att somalier smugglade in vilka barn som helst till Sverige.

Förtvivlan blev Mohammeds vardag. Han kunde egentligen inte alls studera då hans tankar alltid var hos sönerna. Hans studiegrupp förstod allteftersom hans situation. Ubuntu. Till slut sa de: nej!

Vi ska inte studera något annat än att hjälpa Mohammed att få hit sina söner.

Sagt och gjort.

Efter samtal med rektor och folkhögskolans kurator blev det okejat och bestämt. All annan undervisning lades åt sidan.

Nu granskade vi Mohammeds telefonsamtal dvs hans utdrag från telebolaget över förda samtal med barnens morföräldrar.

Vi besökte FARR - Flyktinggruppernas Riksråd, ett partipolitiskt och religiöst obundet nätverk och paraplyorganisation som arbetar för att stärka asylrätten. Vi besökte andra jurister som arbetade med återförening. Vi läste på om svensk asylrätt och Migrationsverkets arbete.

Vi arbetade med konsten att skriva inlagor till myndigheter. Vi skrev insändare. En studerande föreslog att hon skulle kontakta sin ambassad och försöka smugla in barnen. Idén applåderades men ansågs ändå oklok.

Så gick läsåret. Vi blev alla klokare och skickligare. Men vid sommaravslutningen hade Mohammeds söner fortfarande inte kunnat lämna Somalia.

Det gick ett halvår. Många av Mohammeds engagerade studiekamrater var inte kvar på folkhögskolan. Trots besvikelsen hade alla ändå lärt sig massor om det svenska samhället, vår lagstiftning, internationell lagstiftning, återförening.

En höstdag ett halvår senare kom en skimrande leende glad Mohammed på besök. I vardera handen kramade han en liten pojkes hand. Återföreningen var verklig.

Att studera och arbeta med det som är meningsfullt. Så kan en folkhögskola arbeta.

BILAGA 4

”Enligt de två modeller för utvärdering som vi tidigare har utvecklat kan folkhögskolornas ekonomiska nytta redovisas på två sätt. Dels genom att stödja sina deltagare till ett liv där de på sikt kan försörja sig själva. Dels genom att skolorna skapar lokala arbetstillfällen och allokerar finansiella medel till den kommun och region där skolan är placerad. Det monetära värdet av dessa två olika metoder kan inte summeras, metoderna visar två olika angreppssätt, vilka delvis är överlappande. Payoff utgår i sitt arbete från det samhällsekonomiska kretsloppet, d.v.s. vilken påverkan som folkhögskolorna har på bruttonationalprodukten. Kretsloppet beskriver hur varor och tjänster skapas i samhället och hur löner, skatter och ersättningar förflyttar köpkraft mellan olika sektorer i samhället. Varor och tjänster benämns som reala resurser och är det värde som på samhällsnivå skapar nytta. Lön, skatter, betalningar och andra ersättningar benämns finansiella resurser och används för att beskriva transfereringar av köpkraft i samhället. På samhällsnivå skapar det finansiella flödet ett nollsummespel, men kan skapa stora över- eller undervärden för respektive aktör i samhället.”

Potential för hela populationen

Nedan redovisas potentialen per deltagare för den totala populationen på samtliga folkhögskolor som ingår i utvärderingen, det vill säga de 315 deltagare som ingår i studien. Vi redovisar även den genomsnittliga potentialen per deltagare för hela populationen.

Tabell 2. Total potential för hela populationen

	Tot potential Före	Tot potential Efter	Diff
Total population	152 612 000 kr	173 360 000 kr	-20 748 000 kr

En genomsnittlig individ i Payoffs omfattande databas som är arbetslös har en potential motsvarande ca 600 000 kr per år. Potentialen består av två delar. Dels uteblivna intäkter genom att deltagaren inte arbetar och dels kostnader för olika typer av resursförbrukning. I vår databas fördelar sig den genomsnittliga potentialen ungefär med 500 000 kr för uteblivet produktionsvärde när individen inte arbetar och cirka 100 000 kr i samhällskostnader för extra stöd i form av sjukvård samt stöd från olika myndigheter.

Exempel sid 19 Utvärdering Samhällsekonomisk effektutvärdering, prognos Rörelsefolkhögskolornas Intresseorganisation (RIO) Göteborg, 2020-12-29

https://www.sverigesfolkhogskolor.se/globalassets/dokument_rio/riokongress2021/4.-payoff---samhallsekonomisk-utvardering-prognos.pdf

<https://www.sverigesfolkhogskolor.se/vara-organisationer/rio/sa-tycker-rio/rapporter/samhallsekonomisk-effektutvardering-och-folkhogskolornas-regionalekonomiska-avtryck/>

BILAGA 5: Folkbildningsrådet. Årsredovisning och verksamhetsberättelse 2021.

<https://www.folkbildningsradet.se/media/pgtf3ci0/folkbildningsradets-arsredovisning-och-verksamhetsberattelse-2021.pdf>

Tabell 20.2. Pedagogisk personal i allmän och särskild kurs per befattning, 2021

Befattning	Uppgitt saknas (%)	Folkhögskole- lärar- examen (%)				Annan utbildning med anknytning till tjänsten (%)	Totalt (N)
		Folkhögskole- lärar- examen (%)	Annan läraryr- examen (%)	Annan högskole- examen (%)	Annan utbildning med anknytning till tjänsten (%)		
Totalt allmän kurs	12	19	45	14	10	1 811	
Studie- och yrkesvägledare	-	18	27	36	18	11	
Pedagogisk assistent	53	4	8	13	22	197	
Rektorer	-	7	67	27	-	15	
Biträdande skolledare	6	27	48	6	12	33	
Lärare	7	21	51	13	8	1 494	
Kurator	-	25	8	50	17	12	
Pedagogisk resurs	35	10	14	22	18	49	
Totalt särskild kurs	10	9	32	30	19	2 449	
Studie- och yrkesvägledare	-	-	-	80	20	5	
Pedagogisk assistent	54	1	3	10	33	147	
Rektorer	-	30	40	10	20	20	
Biträdande skolledare	3	12	52	30	3	33	
Lärare	7	10	34	31	18	2 203	
Kurator	7	-	7	57	29	14	
Pedagogisk resurs	33	-	19	19	30	27	
Totalt allmän och särskild kurs	11	13	37	23	15	4 260	

Inom allmän kurs hade 64 procent av den pedagogiska personalen lärarexamen, varav 19 procent hade folkhögskolelärarexamen och 45 procent annan lärarexamen. Den största personalkategorin på allmän kurs, lärare, motsvarade 1 494 personer. Av dem hade 21 procent folkhögskolelärarexamen och 51 procent med annan lärarexamen.

I särskild kurs hade 9 procent av den pedagogiska personalen folkhögskolelärarexamen och 32 procent annan lärarexamen, motsvarande 41 procent med lärarexamen. Lärarna inom särskild kurs motsvarade 2 203 personer. 44 procent av lärarna en lärarexamen.

Sammantaget inom allmän och särskild kurs hade 50 procent av den pedagogiska personalen en lärarexamen under 2021.

Trygga rum

Allmän kurs och Språkåret läsåret 2021–22

Utarbetat av kursdeltagarna vid höststarten 2021.

Det vi vill och ska:

- Bemöta varandra trevligt – till exempel heja på morgonen och säga hejdå vid slutet av dagen
- Bemöta andra som jag själv vill bli bemött
- Hjälpa varandra
- Kommunicera med lärarna direkt (eller mentor eller samordnare) om jag missat något, om jag har något bekymmer
- Rak kommunikation med varandra (vi är vuxna) dvs tala med, inte om varandra (inget skitsnack!)
- Komma i tid – både till lektioner och grupparbeten
- Ha med material (även vid grupparbeten)
- Försök förstå sammanhanget – annars fråga
- Ha högt i tak (betyder att tolerera att vi alla är lika och olika)
- Vara lösningsfixerade även vid eventuella konflikter
- Visa respekt för alla
- Låta den som talar få ta den tid det tar
- Skratta inte åt språkfel eller till exempel stamning
- Lyssna aktivt på varandra (fokusera på den som talar och använd absolut inte mobilen när någon talar)
- Tala tydligt och långsamt så att alla förstår
- Visa hänsyn
- Uppmuntra varandras styrkor
- Arbeta och fika ihop (Språkåret och Allmän kurs) – vi har mycket att lära av varandra!
- Ge konstruktiv (uppbyggande) kritik
- Ge dig själv och andra studiero (småprat om annat kan vänta till paus/lunch)
- Lägg undan mobilen under lektionstid. Den stör dig även om den bara ligger på bänken. Ta endast emot akuta samtal. Planera dina samtal till paus och lunch. Förklara för dina nära och kära, förskola/skola med flera att du har arbetstid (schematiderna)
- Var sak har sin plats:
 1. Lämna privata konflikter utanför jobbet när du kliver in för att studera
 2. Hjälpa till att bära upp koppar och glas till diskrummet

I övrigt gäller vår studerandeöverenskommelse!

Till:

lararforbundet@folkhogskola.lararforbundet.se

Ansökan om stipendium

med syfte att möjliggöra för folkhögskollärare att "utöva praktikenära forskning/ verksamhetsutveckling och kunskapsinhämtning".

Hej!

Jag ansöker härmed om det utlysta stipendiet med syfte att möjliggöra utövning av praktikenära forskning/ verksamhetsutveckling och kunskapsinhämtning.

Jag är sedan augusti 1989 verksam som folkhögskollärare (sedan augusti 2015 på Sigtuna folkhögskola), på Allmän kurs och Språkåret svenska som andraspråk samt samordnare/kursansvarig för Allmän linje. Jag har arbetat på Årstagårdens folkhögskola (Fritidsledarutbildningen samt Allmän kurs, åren 1989-92; Allmän kurs på Långbro folkhögskola - efter huvudmannaskifte och flytt av fhsk – åren 1993-2002 samt 2005-2007), Södra Stockholms folkhögskola (Allmän kurs åren 2008-2015 – efter flytt från Långbro). Utöver det pedagogiska arbetet har jag de flesta år varit kursansvarig på Allmän linje. Mina huvudämnen har varit samhällskunskap, internationella relationer, svenska och svenska som andraspråk mm. Jag har varit fackligt aktiv i SFHL och senare i Folkhögskollärarna/Läraryrket, både som lokalt fackligt ombud men också som lokalt skyddsombud i större delen av mitt yrkesliv. Mer om min bakgrund allra sist.

Preliminärt forskningsnamn:

Att arbeta med systematiska narrativ om folkhögskolans demokratiska och omätbara bildningsprocesser

Övergripande forskningsfrågor:

Vad gör folkhögskolepedagogen när kursdeltagare upplever stor "nöjdhet" och "meningsfullhet"?

Vad gör folkhögskolepedagogen idag och i en nära imorgon när vi "värnar, stärker och utvecklar demokratin" i praktiken i en tid då

- instrumentella värden står högt i kurs (ideologisk samhällelig agenda) och
- då många av folkhögskolans deltagare (i långa kurser, inte minst Allmän kurs) är unga, ofta med s k funktionsvariationer, ofta utan erfarenhet av lönearbete, ofta med misslyckade studier i ungdomsskolan bakom sig, ofta med psykisk ohälsa och ett svagt självförtroende, ofta uppvuxna i länder som ej delar "svenska värden" (jmf World Value Survey);
- då många nyanställda pedagoger inom folkhögskolan inte är folkhögskollärare
- då folkhögskolans särart hotas (läs: statsbidragens urholkning, partipolitiska angrepp);
- då icke-demokratiska aktörer hotar den demokrati såsom vi känner den och det som är baserat på vetenskap och beprövad erfarenhet (falska nyheter, incele, sociala medier, konspirationsteorier etc).

Och framförallt (huvudfråga): **Hur kan vi systematiskt och med den tidsnöd många folkhögskollärare arbetar i, samla och sprida folkhögskolans väsentliga narrativ om våra demokratiska och omätbara bildningsprocesser**

Projektbeskrivning med syfte, metod och tidsplan:

Syfte:

Att undersöka hur folkhögskolestuderande och folkhögskolepedagoger idag uppfattar och beskriver folkhögskolans praktik i sin rum/på folkhögskolan.

Att utarbeta en möjlig undersökande metod (eller flera) för systematiska folkhögskolenarrativ.

Det finns åtskillig kvantitativ statistik över folkhögskolans resultat (SCB; Folkbildningsrådet osv), där vi ser folkhögskolornas ofta "lyckade resultat". Men för många är det fortfarande svårt att förstå vad som egentligen sker på en folkhögskola, inte minst i den tid vi lever nu då instrumentella värden – det mätbara – står så högt i kurs. Det finns en avsaknad av "systematiska narrativ" av vad det är vi egentligen gör i folkhögskolan och hur.

Olika folkhögskolepedagoger använder i sin praktik olika arbetssätt i olika sammanhang och det är inte alltid tydligt vad som ger de goda resultaten för individerna och grupperna dvs de goda bildningsprocesserna i vid mening. Vi vet också att yrkesverksamma inom folkhögskolan står upp till försvar för *det omätbara*, de humanistiska värdena, de frigörande folkbildningsprocesserna. Detta "omätbara" kan vara nog så svårt att beskriva när vi talar om många av de unika processer som sker i vardagen. Ofta vet vi inte heller vilka "resultat" deltagande i folkhögskola leder till på lång sikt för de människor som deltagit i folkhögskolans långa kurser. (Med "resultat" menar jag här främst hur människor kan leva meningsfulla liv som aktiva samhällsmedborgare).

Nästan lika länge som jag arbetat i folkhögskola har arbetskamrater och "folkhögskolefolk" talat om att vi måste bli bättre och skickligare på att berätta vad och hur vi gör. Detta av flera skäl:

- till att börja med är vi annorlunda alla andra utbildningsformer som många människor känner till (särarten). Vi har inga betyg, inga centrala kursplaner, vi har stor lokal frihet och vi har från riksdagen ett tydligt demokratiserande och inkluderande uppdrag.

- Vidare har en systematisk dokumentation av längre narrativ värde för "folkhögskolepedagogiken och särarten" i nuet och över tid - att få syn på sin egen vardag; att kunna utveckla det pedagogiska arbetet (vilket inkluderar konstruktiv självkritik och utveckling); att stärka självförtroende; att dela arbetssätt och infallsvinklar med andra inom den egna folkhögskolan och med andra folkhögskolor (i vår dela-kultur).

- Och för att kunna sprida och berätta för andra utanför folkhögskolan vad vi gör. Här är lokala och nationella politiker och andra beslutsfattare självklart en central målgrupp. Men många andra vill och behöver veta mer om folkhögskolan.

Exempelvis studievägledare, arbetsförmedlare, socialtjänst och "gemene man" – i folkhögskolas region men också nationellt. Hur kommer det sig t ex att vi aldrig ser tv-reportage om folkhögskolor, radioreportage, tidningsreportage eller varför inte en "Sommarpratarna"?

Idag kan vi läsa korta intressanta och ofta glada (framgångs)berättelser på folkhögskolors hemsidor och instamgrampublicationer. Men dessa korta berättelser går aldrig på djupet – och har heller inte det syftet. Djupare och längre bildningsberättelser från folkhögskolan har ett mycket stort värde. I detta sammanhang måste också sägas att folkhögskolepedagoger idag har mycket knappt om tid. Uppdraget och arbetet "på golvet" är krävande, ofta ensamt, ekonomiskt tätt. Den intellektuella förkovran (läs läsning och reflektion av t ex aktuell forskning), de gemensamma pedagogsamtalerna, det att "auskultera" hos varandra", att samtala om innehåll och metoder osv. finns det knappt tid till. Inte heller att dokumentera de unika berättelserna – utöver tid för allehanda olika slags utvärderingar vi arbetar med.

Metoder:

1. Viss inläsning av tidigare publicerad folkbildningsforskning (värdet av historisk kontinuitet). Kort sammanställning med relevans för studien.

2. Egen "klassrumsforskning": kvalitativa deltagarintervjuer (mina egna deltagare och/eller deltagare på min egen folkhögskola) våren 2022 med fokus på forskningsfrågan. Deltagarnas narrativ skrivs ned. Här vill jag lämna öppet för möjligheten att även kunna spela in narrativ då bild-ljud-mediet idag är så spritt och kraftfullt.

3. Egen "pedagogforskning": intervjuer av pedagoger (egna arbetskamrater på min egen folkhögskola) med fokus på forskningsfrågan och vad som händer "på golvet", i vardagen. Pedagogernas narrativ skrivs ned. Och/eller filmas (se ovan).

4. Sommarseminarium 2022 på Sigtuna folkhögskola med yrkesverksamma folkhögskolepedagoger för inspiration, för delning av narrativ och för att utveckla en möjlig systematisk metod för dokumentation av narrativ hos pedagoger och studerande.

Föreläsare/samtalsledare anlitas som "morgoninspiratörer".

I övrigt fokus på workshops där deltagarna utprovar metod-er för att dokumentera narrativ kring "**Vad gör folkhögskolepedagogen när kursdeltagare upplever stor "nöjdhet" och meningsfullhet?"**

Vad gör folkhögskolepedagogen idag och i en nära imorgon när vi "värnar, stärker och utvecklar demokratin".

Hur kan vi systematiskt och med den tidsnöd många folkhögskollärare arbetar i, samla och sprida folkhögskolans väsentliga narrativ om våra demokratiska och omätbara bildningsprocesser

Idéer kring "morgoninspiratörer": Ruhi Tyson (lektor i pedagogik på Stockholms universitet), Kirsten Grønlien/Zetterqvist; Carmen Blanco, Berit Larsson, Erik Amnå. Ett par tidigare folkhögskolestuderande. Teoretiker/forskare, praktiker, aktivister.

OBS: Ej tillfrågade ännu.

Tidsplan: som kan revideras utifrån stipendiegivarens ev önskemål
Start våren 2022 (beroende på beslut om stipendium): mars 2022.
Undersökningsperiod: mars 2022 – augusti 2022.
Löpande dokumentation.
Sammanställning av forskningsresultat: september-oktober 2022.
Att dela/publicera: december 2022.

Plan för återkoppling:

Gärna deltagande i en Mimer-konferens eller andra folkbildningssammanhang (ex Folkhögskoleforum, fortbildningsdagar på folkhögskolor).
Löpande dokumentation över läsning, samtal och ev. filmade inslag.
Slutrapport i skriven form, vilken kan delas med folkhögskolor, folkbildare inom studieförbund, NGO:s osv.
Redovisning av arbetad tid och hur stipendiemedel används/använts.

Budget (kostnader samt hur stipendiet är tänkt att användas):

- a) Eget arbete mars-december 2022: ca 9 månader x 10 000 kr = **90 000 kr.**
 - b) Sommarkurs på Sigtuna folkhögskola (juli-augusti 2022) för folkhögskolepedagoger – inventering av utmaningar, metoder mm. Inspiratörer 5 dagar a 2 000 kronor = **10 000 kr.**
- Planen här är att med folkhögskollärare lyfta forskningsfrågorna ett steg vidare.

Deltagande praktiker betalar själva en veckas deltagande (mat, husrum samt en mindre avgift) men forskningsstipendiet skulle betala en del av föreläsare/samtalsledare dvs andra ”inspiratörer”. Skulle ett dylikt sommarseminarium bli meningsfullt och ”lyckat”, kunde ett sådant sommarseminarium återkomma för inspiration och utveckling av de narrativa metoderna.

Summa: 100 000 kronor.

Tillkommer en del litteratur vilken jag införskaffar själv.

Sökt forskningsstipendium: 100 000 kronor.

Observera: jag söker stipendiet själv då jag vet hur hårt ansträngda mina arbetskamrater/kollegor är. Jag ämnar gå ned i arbetstid under perioden. Självklart kommer jag att samarbeta med kollegorna i så stor utsträckning som möjligt.

Koppling till ett eller flera statens syften med folkbildningen:

Forskningsprojektet har bäring på samtliga av statens syfte med folkbildningen då samtliga hänger intimt ihop. Ingen demokratiutveckling utan kultur och vice versa!

”Hur bidra till att stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin?”

”Hur bidra till att göra det möjligt för en ökad mångfald människor att påverka sin livssituation och skapa engagemang att delta i samhällsutvecklingen?”

”Hur bidra till att utjämna utbildningsklyftor och höja bildnings- och utbildningsnivån i samhället?”

”Hur bidra till att bredda intresset för och öka delaktigheten i kulturlivet?”

Referenslitteratur bland andra:

Tyson, Ruhi

Gustavsson, Bernt

Larsson, Berit

Kirsten Grønlien Zetterqvist

Amnä, Erik

Skönlitteratur

Något mer om min bakgrund Anette Lydén (19590320–8246). Bor i Jakobsberg i Järfälla kommun.

Folkhögskollärare sedan augusti 1989. Huvudämnen/teman: samhällskunskap, svenska, svenska som andraspråk, engelska, uppsatshandledning. Utbildningsbakgrunden är högskolestudier i statskunskap/internationella relationer; svenska/svenska som andraspråk; engelska; idéhistoria; vuxenpedagogik. Elevfackligt aktiv i Elevförbundet/Elevorganisationen under gymnasietiden och därefter. Ombudsman och redaktör i den socialpolitiska organisationen Verdandi främst 1980-tal. Jag har bott i Chile under en postdiktatorisk period åren 2002–2005.

Väl bekant med hur ett samhälle trasats sönder under en diktator och ”marknadisering”, hur lång vägen tillbaka till demokratin är och vad som krävs av folklig mobilisering.

Under decennier har jag också arbetat/frilansat som skribent, bl a för Verdandis tidning "Verdandisten" samt bidragit med krönikor till vår egen tidning "Folkhögskolan".

Under större delen av min folkhögskoletid har jag varit kursansvarig/samordnare för Allmän linje. Jag har också varit projektledare för många utvecklingsprojekt: Demokratiprojekt i bostadsområde (Långbro folkhögskola); Kvinnligt entreprenörskap "Många sorter" (Södra Stockholms folkhögskola); Lärmiljöprojekt (med stöd av Spsm, Sigtuna folkhögskola); "10 steg för demokrati" – ett MR-projekt (Sigtuna folkhögskola); "Inte en människa mindre" – ett MR-projekt (Sigtuna folkhögskola 2021). Medlem i SFHL från jobbstart – nu Lärarförbundet Folkhögskolan. I många år fackligt aktiv, fackligt ombud/förhandlare lokalt; skyddsombud. Har under åren ofta deltagit aktivt i Mimer-konferenser där "forskare och praktiker möts".

Jag studerade åren 2004–2005 det internationella Mastersprogrammet "Adult Learning and Global Change" (ALGC). Därefter erbjöds jag en doktorandtjänst i ett vuxenfolkbildar-samarbete mellan Århus universitet och Linköpings universitet. En möjlighet jag då inte hade möjlighet att tacka ja till på grund av familjesituationen. Men jag har alltid varit sugen på att forska. Jag är bland annat inspirerad av Kerstin Mustels (tidigare ordförande för SFHL) "barfotaforskning". Teoretisk forskning är viktig. Men den forskning som sker "från golvet" har enormt stor relevans för att förstå folkhögskolan idag och bidra till dess fortsatta utveckling.

Referenser lämnas självklart om så önskas.

Vänligen

Jakobsberg 21 november 2021

Anette Lydén

Anette Lydén (19590320–8246)
anette.lyden@sigtunafolkhogskola.se
070 530 48 41
Hemadress: Tornérplatsen 32, 177 30 Järfälla